

ОСИГУРАЊИКА

ГЛАС

ГОДИНА XL • БРОЈ 22 • БЕОГРАД, 30. НОВЕМБАР 2008. • ИЗЛАЗИ ПЕТНАЕСТОДНЕВНО • БЕСПЛАТАН ПРИМЕРАК

Спремање за посету баки (Вилијам Мерит Чејс, 1889)

АКТУЕЛНО

УО РФ ПИО усвојио финансијски извештај

ОКТОБАРСКИ ЧЕК
И У 2009. ГОДИНИ

• Страна 6

ПОВОДИ

Многе мајке залуд
се надају

БЕЗ СТАЖА
ЗА ТРЕЋЕ ДЕТЕ

• Страна 8

ГОВОРНИ АУТОМАТ

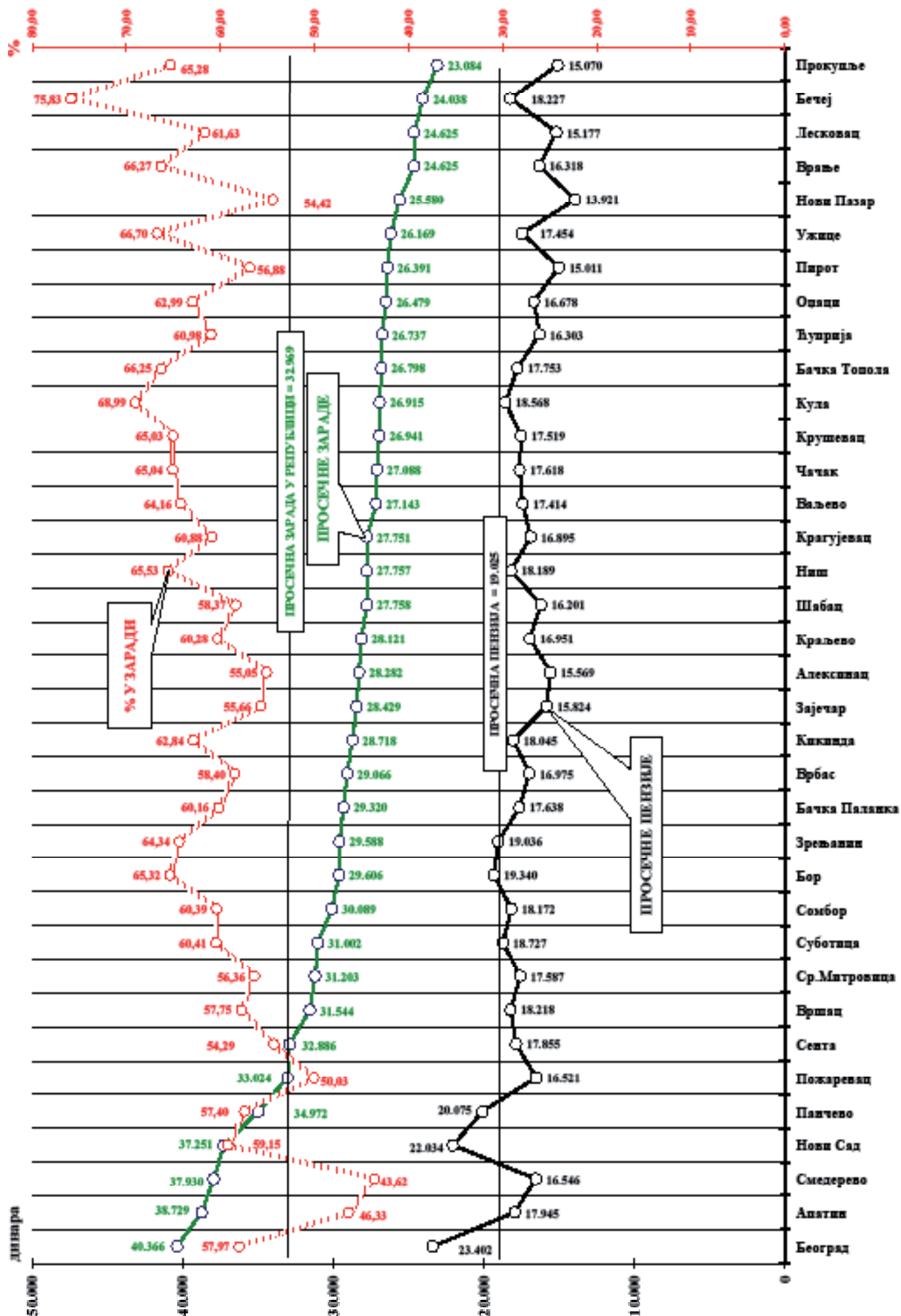
0700/017-017

ПО ЦЕНИ ЛОКАЛНОГ
ПОЗИВА

011/30-60-680

0 – 24h

ПРОСЕЧНЕ ЗАРАДЕ, ПРОСЕЧНЕ ПЕНЗИЈЕ И % ПЕНЗИЈЕ У ЗАРАДИ ПО ФИЛИЈАЛАМА И СЛУЖБАМА
У СЕПТЕМБРУ 2008. ГОДИНЕ (запослени)

ПРОСЕЦИ ПРИКРИВАЈУ ПРИМАЊА ПЕНЗИОНЕРА

Кртина у три, купус у 31 граду

Док званичници пребројавају трошак за увећане октобарске пензије, а пензионери негодују што ће их растезати у наредних 15 месеци колико им је обећан „пост“ без повишице, статистика Фонда ПИО уверљиво указује да бивши запослени у овој земљи, ма шта ко рекао, и даље – једу сарму: знате оно, неко само кртину, неко го купус... Званичници се и даље позивају на просечне пензије кад кроје судбину 1,3 милиона некадашњих радника, а подаци сведоче да је заједнички просек више димна завеса него ваљан показатељ: натпросечне пензије у само три града у Србији (Београду, Новом Саду и Панчеву) и просечне у Бору и Зрењанину „повукле“ су и просеке у свим осталим мес-

тима, иако пензионери у чак 31 граду у Србији могу само да прижељкују да им поштари изброје суму која им се, заједно, приписује.

Најтањи су пензионерски чекови у Новом Пазару: ни пуних (опет просечних) 14.000 динара. Мало им беже Пироћанци и Прокупчани, па Лесковчани...

Али, ма колико се садашњи пензионери жалили да су им пензије увелико испод оног што им стално слови као „просечна пензија“, многи ипак могу да буду задовољни кад помисле шта ли тек чека њихове млађе колеге. Подаци о просечним платама показују да су у многим градовима Србије боља вре-

мена ипак прошла. Крах некадашњих привредних гиганата и ваљаних друштвених предузећа у којима су својевремено ухлебље налазили садашњи пензионери најављује тужну збиљу будућих радника у Бечеју, Ужицу, Кули, Нишу, Кикинди, Бору, па и у Суботици и Вршцу.

А тамо где су дошли предузетни странци, последице се виде у ковертама запослених: у Апатину, Смедереву, па и Пожаревцу, натпросечне плате сутра би могле да услове и „дебље“ чекове него што их у тим местима примају актуелни пензионери. А у већини осталих места нема друге него да оседели родитељи наставе да хране своју повелику децу и њихово потомство.

С. Ч.

Законски износи од октобра 2008.

Износ накнаде за помоћ и негу	13.434,76
Основ за накнаду за телесно оштећење	5.597,67
Најнижа пензија (пољопривредници)	8.384,51
Најнижа пензија (запослени и самост. делатности)	11.088,23
Највиша пензија	102.766,70
Највиша пензија по старом Закону (самост. делатности и пољопривредници)	76.575,92
Највиша пензија по старом Закону (запослени)	72.321,70

Месец	Просечна зарада	Индекс кретања зарада	Индекс трошкова живота	Просечна нето зарада (без пореза и доприноса)	ПРОСЕЧНА ПЕНЗИЈА (процент у просечној нето заради)			УКУПНО	
					запослени	самосталне делатности	пољопривредници	Број корисника	Нето средства за исплату
Јануар	39.331	81,73	100,8	28.230	17.781 (63)	17.343 (61)	5.985 (24)	1.568.884	25.336.058.667
Фебруар	43.218	109,88	100,6	30.982	17.782 (57)	17.353 (56)	6.649 (21)	1.570.377	25.374.108.840
Март	42.873	99,20	101,6	30.809	17.784 (58)	17.365 (56)	6.649 (22)	1.571.736	25.409.471.946
Април	45.355	105,79	101,8	32.562	19.024 (58)	18.594 (57)	7.112 (22)	1.570.592	27.168.366.047
Мај	44.835	98,85	101,6	32.147	19.026 (59)	18.613 (58)	7.112 (22)	1.570.063	27.173.502.640
Јун	45.608	101,72	100,5	32.648	19.026 (58)	18.614 (57)	7.112 (22)	1.570.761	27.189.471.836
Јул	46.115	101,11	98,9	33.058	19.022 (58)	18.627 (56)	7.113 (22)	1.571.415	27.203.546.329
Август	46.222	100,23	100,1	33.131	19.020 (57)	18.638 (56)	7.115 (21)	1.572.454	27.224.859.415
Септембар	46.015	99,55	100,9	32.969	19.025 (58)	18.659 (57)	7.116 (22)	1.573.146	27.252.117.339
Октобар	47.883	104,06	101,9	34.311	21.711 (63)	21.321 (62)	8.123 (24)	1.573.283	31.135.723.058

Припремио: Радомир Гојковић

ИЗДАВАЧ: Републички фонд за пензијско и инвалидско осигурање

ДИРЕКТОР: Горан Лончар. ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: Славица Чедић, e-mail: scedic@pio.rs
РЕДАКЦИЈА: Булевар уметности бр. 10, 11070 Београд, СЕКРЕТАРИЈАТ: 011-2017-437 факс: 2017-418
РЕДАКЦИЈА ЗА ВОЈВОДИНУ: Житни трг бр. 3, 21000 Нови Сад, ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: Ика Митровић,
021-487-7789, факс: 021-6624-359, e-mail: ika.mitrovic@piovoj.rs

ШТАМПА: ЈП Службени гласник

ОГЛАШАВАЊЕ: 011-2017-438

Рукописи и фотографије се не враћају

Електронско издање: www.pio.rs/glas-osiguranika

Пљуште откази

У последње три седмице отказе у Србији добило је неколико стотина радника. Тако је само зрењанински Дрекслмајер упутио око 1.000 запослених на принудни одмор, кикиндска ливница Ла Белијер, која производи алуминијумске одливке за светску аутомобилску индустрију, отпустила је у октобру сто, а недавно још 50 радника, а отпуштања најављује и словеначки Цимос у Кикинди.

Због рецесије на тржишту метала, отпуштања су најавиле и ваљаоница бакра Импол-Севал из Севојна, као и Инос Синма, такође из Севојна. Отпуштања су постала пракса и прехранбене индустрије иако она, објективно, није погођена рецесијом. Фабрике из система Инвеј отказе су поделиле за више од 350 запослених. Из Витала је отишло 230 радника, погоне Сунца напустило је 107 запослених, а и у крушевачком Рубину очекују да ће велики број радника остати без посла, иако их социјални програм штити до 2010. године.

Велику улогу у заштити запослених од „дивљег отпуштања“ требало би да имају инспекције рада. Али досадашња пракса је показала да су инспекцијске службе малобројне и под великим утицајем локалних моћника.

Међутим, оно што посебно забрињава јесу процене да ће наредне године чак око 100.000 људи остати без посла.

Др Милорад Мијатовић, председник Савеза самосталних синдиката Војводине, упозорио је послодавце да синдикат неће дозволити да се мимо закона, без социјалног програма, масовно затварају радна места. Зато ће, заједно са Покрајинским секретаријатом за рад и равноправност полова, обилазити предузећа да би проверили колико послодавци поштују обавезе из Општег колективног уговора.

Квоте за бање

Од 3.365 пензионера из Војводине предвиђених за опоравак и рехабилитацију у бањама широм Србије о трошку Фонда ПИО, досад их је 2.942 ово право и искористило. До краја године бесплатно ће на рехабилитацију отићи још 423 корисника пензија из овог региона.

Током упућивања пензионера на опоравак, активисти општинских пензионерских организација сусретали су се, на терену, са различитим потешкоћама. Пошто су их анализирали, систематизовали су своје предлоге и понудиће их Републичком фонду ПИО на разматрање да би се наредне године избегли уочени проблеми.

Како се чуло на седници Председништва Савеза пензионера Војводине, требало би испитати могућност одређивања квота за старосне, инвалидске и породичне пензионере, сразмерно њиховом учешћу у укупном броју пензионера, и направити пропорцију броја корисника бесплатног опоравка у односу на величину месних организација пензионера.

Предлог је и да се дају веће ингеренције општинским и месним организацијама у одређивању корисника за упућивање на рехабилитацију, као и да им се надокнаде бар минимални издаци настали током спровођења поменутог поступка.

Новац чека пројекте

Привредници немају увек праве информације како да за своје идеје и пројекте обезбеде најповољнији новац, оценио је Одбор Привредне коморе Србије за економске односе са иностранством, а поткрепио Сајмон Греј, шеф канцеларије Светске банке у Београду: Србији су одобрене инвестиције од 444 милиона долара за више пројеката, али је искоришћено свега – 25 одсто.

Пројекти које финансирају чланице Групаације Светске банке добијају на значају и због светске кризе, па ће ПКС, као члан мреже посредника ове групације, настојати да, у директној сарадњи, привредницима што више приближи ове шансе и омогући им лакши и бољи приступ експертизи и различитим услугама СБ, али и пословним приликама које проистичу из активности њених чланица.

Приправници за квалитетнију управу

Општинска управа у Руми запослила је четири приправника – волонтера са завршеним факултетом, којима ће бити пружена могућност да после годину дана полагају стручни испит и, вероватно, остану да раде у некој од општинских служби.

– Према одлуци привременог органа, млади стручњаци добијаће из општинског буџета 8.000 динара месечно, а онима који нису из Руме биће плаћени и путни трошкови – каже Горица Шашић, начелница Општинске управе.

Горица Шашић

С обзиром на то да се на први оглас није јавио довољан број кандидата, расписан је нови конкурс за још девет приправника. Посао ће добити дипломирани правници, економисти, информатичари, грађевински инжењер и инжењер заштите на раду.

– Нисмо задовољни квалификационом структуром запослених у управи Скупштине општине Рума у којој, од 127 радника, само 20 имају завршен факултет – истиче Горица Шашић. – Пријемом високообразованих стручњака кадровски ћемо оспособити управу и помоћи младима да дођу до посла.

„Дани разговора“ са Хрватском

У Дирекцији Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање у Београду, Александра Костића број 9, 10. и 11. децембра биће организовани „Дани разговора“ између представника пензијско-инвалидског и здравственог осигурања Републике Србије и Републике Хрватске.

На овим „Данима“ надлежни из фондова Србије и Хрватске пружаће, поред осталог, бесплатну правну помоћ људима који, према Споразуму о социјалном осигурању између две државе, на основу стажа осигурања стеченог у овим земљама остварују одређена права из пензијско-инвалидског и здравственог осигурања.

Заинтересовани за учешће у овим разговорима обавезно треба да се пријаве (телефон 064/925-4097) најкасније до сутра, 1. децембра.

Лифт у Шабачкој филијали

Прва лифт платформа за кориснике инвалидских колица уграђена је у зграду Филијале ПИО у Шапцу. Иницијативу за уградњу платформе покренуло је, и суфинансирало с 300.000 динара, Удружење параплегичара Мачванског округа, док су Пензијски фонд и Републички завод за здравствено осигурање, чија филијала се налази у истој згради, подухват подржали са по 275.000 динара.

Удружење параплегичара обезбедило је средства у оквиру пројекта „Степеник ниже“, који је финансирало Министарство рада и социјалне политике Републике Србије, а његову успешну реализацију помогла је и Дирекција за јавно грађевинско земљиште општине Шабац уређењем прилаза згради, да и на том делу не би постојале баријере за људе у колицима.

Љубазнији и толерантнији у опхођењу

Пажња не попушта

У Дирекцији Покрајинског фонда ПИО у Новом Саду почела је обука запослених који остварују највише контаката са корисницима услуга. Јасна Николић, начелник у Сектору за правне и опште послове, каже да је новосадска агенција „Celtis“ ангажована да би помогла радницима Фонда да побољшају вештину комуникације са странкама, или колегама, а такође и да би их научила како да се растерете стреса за време рада.

– Курс од 16 сати изводи се током четири дана (по четири сата дневно). У првој групи су портири, возачи, курири и административни радници из Дирекције и Филијале Нови Сад, а затим ће овом врстом едукације бити обухваћени и радници из свих филијала Покрајинског

фонда ПИО. Размотрићемо могућност и потребу да касније буду обухваћени и остали запослени – објашњава Јасна Николић.

Предавач Мирјана Максимовић сматра да ће полазницима курс помоћи да са мање напетости, много квалитетније и са већом продуктивношћу обављају посао, а, с друге стране, и странке ће са мање стреса комуницирати са запосленима из Фонда, па ће се вероватно и брже решавати поднети захтеви.

Полазници курса Весна Грујић, Госпава Костелац, Срђан Буразер, Бранислав Добић, Бојана Белоица и Нада Радевић кажу да су предавања интересантна и да ће стечена знања примењивати и у приватном животу.

Умивање зграде Службе 1 Београдске филијале: перачи као планинари

Исплата

Други део октобарских пензија, увећаних за 14,13 одсто, у петак, 21. почео је да се исплаћује пензионисаним пољопривредницима, а у уторак, 25. новембра, почела је исплата и ветеранима рада.

Војни пензионери други октобарски чек, такође с повишицом од 14,13 процената, добили су 21. новембра.

Македонске пензије

За 3.386 македонских пензионера у Србији исплата октобарских пензија почела је 25. новембра. Из Скопља је у српске банке уплаћено 269.015,05 евра.

Има и тестирања

Ђуро Перић, потпредседник УО, Мехо Махмутовић, председник УО, Горан Лончар, директор РФ ПИО, и Славко Имрић, директор Покрајинског фонда ПИО

УПРАВНИ ОДБОР РЕПУБЛИЧКОГ ФОНДА ПИО УСВОЈИО ФИНАНСИЈСКИ ПЛАН Октобарски чек и у 2009.

Планом, урађеним према сугестијама Министарства финансија, није предвиђено усклађивање пензија до краја следеће године

Финансијским планом за 2009. годину, усвојеним у уторак, 25. новембра на седници Управног одбора Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање, планирана је редовна исплата 12 пензија следеће године, али у истом месечном износу колике су и овогодишње октобарске припадности. Усклађивања 1. априла и 1. октобра ће изостати, а то је, према речима Ивана Мимића, финансијског директора РФ ПИО, резултат договора Владе са представницима ММФ-а:

– Ми смо финансијски план за наредну годину урадили према сугестијама које смо добили од Министарства финансија. Њиме су предвиђени укупни приходи од 460 милијарди динара, колико износе и планирани расходи. Ова сума је 14,48 одсто већа него за 2008. годину. У укупним расходима за исплату пензија планирана средства су већа за три милијарде, колико је потребно за исплату пројектованих 15.000 нових корисника. Из доприноса за пензијско и инвалидско осигурање приходоваће се 261 милијарда динара, 12,46 одсто више него ове године. То је мали проценат повећања прихода из доприноса, они су расли и до 18 одсто. Али, следеће године и плате ће расти контролисано, за пројектовани проценат инфлације од осам одсто (два одсто у априлу и шест у октобру), тако да ни приходи из доприноса не могу да буду већи. Дотације из буџета планиране су у висини од 190,3 милијарде, што зна-

чи да се учешће буџетских средстава повећава са овогодишњих 35 на 43 одсто – објаснио је Мимић.

Просечна пензија, која после октобарског повећања од 14,3 одсто износи 21.711 динара (за кориснике из бившег Фонда запослених), на том нивоу ће остати целе следеће године. На крају ове године, према речима Ивана Мимића, однос просечне пензије и просечне плате биће 58,82, а крајем 2009. износиће 58,57 одсто.

Представници пензионерских организација у Управном одбору, незадовољни овом рачуницом, рекли су да би и пензије у 2009. требало да прате инфлацију, као и плате. Петар Мартиновић, председник Удружења пензионера „Независност“, нагласио је да овакав финансијски план практично значи замрзавање пензија у наредних 15 месеци, и затражио да и пензије расту осам одсто, колико и зараде.

Милан Ненадић, председник Савеза пензионера Војводине, такође се успротивио замрзавању пензија:

– Апсолутно је неприхватљиво оставити пензије на истом нивоу до краја следеће године. Најгори систем усклађивања, само са трошковима живота, већ је усвојен у важећем закону, а сада се иде чак испод те црвене црте – нагласио је Ненадић и додао да пензије морају бар да прате раст трошкова живота у наредној години.

Ђуро Перић, потпредседник ПУПС-а, истакао је да је велики проблем што не

постоји добра евиденција о томе ко и колико доноси на име доприноса, јер је та контрола измештена из Фонда. Он је рекао и да ће се квартално преиспитивати могућности буџета и евентуалног ребаланса, да би се сагледало у каквом су положају пензионери и шта би могло да се уради по питању пензија, уколико ситуација то допушта.

Управни одбор Фонда усвојио је предлог представника пензионерских организација да се од Владе затражи да размотри могућности да и пензије у следећој години прате бар стопу инфлације.

Чланови Управног одбора РФ ПИО усвојили су и Информацију о финансијском пословању Фонда у првих девет месеци ове године. У том периоду редовно су исплаћиване пензије за свих милион и по корисника, са два усклађивања, ванредним 1. јануара од 11,06 одсто и редовним, 1. априла, од 6,97 процената. Редовна усклађивања била су већа од планираних тако да су средства за исплату пензија обезбеђена ребалансом плана, подсетио је Иван Мимић, напомињући да је број старосних пензионера у овом периоду у благом порасту, док број инвалидских лагано опада.

В. Анастасијевић

СТРУЧЊАЦИ ПОНОВО ОТВОРИЛИ СТАРЕ ДИЛЕМЕ

Пензије као социјала

Обесхрабрујућа дугорочна прогноза за систем у коме тренутно запослени издвајају за пензије старијих колега: примања неће дотећи ни за пристојан живот

У пензијском систему Србије једино је извесно – да ће морати поново у реформисање: пре или касније, све мало-бројнији запослени мораће и овде да раде дуже за све ниже пензије...

Истина је, како рече Гордана Матковић, бивши министар а сада директор студија социјалне политике Центра за либерално-демократске студије, на недавној конференцији о реформи пензијског система, да о пензијском систему у Србији постоји доста заблуда. Рецимо, да су фондови уништени током деведесетих година 20. века: с обзиром на систем у коме тренутно запослени издвајају доприносе који се одмах троше за исплату пензија актуелним пензионерима – није ни имало шта да се уништи. Расходи за пензије, ипак, нису само издаци у Европи: када се узму међу највишим у Европи: када се узму само издаци за нето пензије – они су лане износили 10,4 одсто БДП-а, док у неким развијеним земљама иду и до 14 процената БДП-а, па и изнад тога.

своје пензије (свега 17,6 одсто бивших запослених одрадило је претходно пуни радни стаж, 24 одсто инвалидских пензионера последица је ранијих изразито либералних услова за стицање права, па и корупције, а тек сваки други пензионер остварио је старосну пензију); с друге стране, више од 60 процената пензионера прима пензије испод просека, а начин усклађивања ових примања (само са трошковима живота) онемогућава им, по речима економисте Бошка Мијатовића, било какву корист од економског напретка.

Ипак, од 2003. до ове године држава је, по речима гувернера Народне банке Србије Радована Јелашића, Фонду за пензијско и инвалидско осигурање из буџета уплатила око 565 милијарди динара – више него што је износио целокупни приватизациони приход Србије (502 милијарде динара) у истом периоду!

Пензијски систем у Србији сувише је дарежљив, рекла је и Анита Шварц,

бити недовољна за пристојан живот.

И, шта да се ради?

Ту су стручњаци, већ, више „отварали“ недоумице него нудили решења. Онима који се буду подухватили реформисања „које тече“ остаје да преиспитају систем индексације пензија и општег бода само трошковима живота, да виде шта да се чини са земљорадничким пензијским осигурањем за које пољопривредници не плаћају доприносе, да измене правила за бенефицирани стаж и преиспитају висину доприноса за то право, да размисле о привилегованом пензионисању само жена које су рађале, о стварању државног инвестиционог фонда као резервног за време када доприноси запослених не буду довољни, увођењу неке врсте социјалних

Број пензионера је велики, али у неким земљама иде и до 27 одсто укупне популације. Пензионери нису, како се тврди, међу најугроженијима јер је код њих стопа сиромаштва 5,3 а просек укупне популације 6,6, док се теза о јако ниским пензијама „руши“ додатком да су пензије пензионисаних с пуним стажом веће од 90 одсто просечне плате.

Ипак, пензионера је готово колико и запослених (однос 1,4), пензионисали су се пре него што су честито зарадили

економиста Светске банке: мали број и много богатијих земаља могао би да исплати пензионерима 70 одсто нето зараде, чак и онима који се пензионишу са пуним стажом и пуном старошћу, а у већини земаља превремене, као и породичне пензије много су ниже од старосних него што је то пракса у Србији.

Садашњи модел исплате пензија је неодржив, тврди и гувернер Јелашић, а због недовољног прилива новца пензије из државног фонда свешће се у будућности на социјалну помоћ која ће

пензија за све старе људе... па и о ефикаснијем прикупљању и контроли уплате пензијских доприноса.

Расправа у Центру „Сава“, коју је организовао Центар за либерално-демократске студије у сарадњи са Светском банком, потрајала је цео дан, а отворила дилеме за чије решавање ће бити потребно, неспорно, бар неколико наредних година.

Славица Чедић

ЗАКОН ОБЕЋАО, ПА ИЗНЕВЕРИО
МНОГЕ МАЈКЕ ТРОЈЕ ДЕЦЕ

Ко рани, губи додатни стаж

Због законског ограничења да жене, уз све „привилегије“, не могу да имају више од 40 година стажа, све оне које одраде 34 или и више радних година узалуд ће се надати било каквом бољитку на име материнства

Београђанка Миланка О., мајка троје деце и радник једног од не баш срећно приватизованих предузећа, недавно је одлучила да је време за предах: равно 37 година ранила је зором да би са Звездаре стизала у Земун поље на радно место, растезала увек минималну зарadu, подизала децу... али су последњи месеци рада без примања било какве зараде преличили чашу.

Поднела је захтев за одлазак у старосну пензију, иако је, истине ради, за старост било рано – не тако давно тек је превазила златне педесете. Али, рачунала је на оних 37 година стажа, начула је нешто и о томе да се женама додаје пет година стажа да би се изједначиле са мушкарцима, а ту су, мислила је, и оне додатне две године за треће дете...

Поштар је донео једно позитивно решење, а у њему три негативне последице: пензија једва нешто виша од 13.000 динара, додатних година стажа свега три, а за треће дете – ни дана!

На шалтеру у Пензијском фонду једва да су јој рекли нешто више од онога што је стајало у образложењу: све је, тврдили су, урађено како ваља, урачу-

нате све године како треба, обрачуна-то колико јој припада...

– Пензија нашој читатељки заиста је обрачуната сасвим у складу са законом – потврђује и Весна Вићентијевић, заменик директора Сектора за односе с јавношћу Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање. – Током њеног радног стажа зараде су јој углавном биле минималне или нешто више, па јој је и лични коефицијент свега 0,65. Тачно је и да се женама приликом одласка у пензију стаж увећава 15 одсто да би се изједначиле с мушкарцима. Односно, пошто се жене пензионису са пуним стажом од 35 година, а мушкарци са 40 година стажа, њима се, да не би имале нижу пензију од својих колега, додају године да би им се пензија, као и мушкарцима, обрачунавала на 40 година стажа. Али, законодавац је ограничио године које се, по овом основу, могу додати стажу жена тиме што је у члану 69 Закона о пензијско-инвалидском осигурању изричито навео да се стаж може додати највише до 40 година. Пошто наша читатељка има 37 година стажа, њених 15 одсто увећања стажа било би 5,5 година, али, због наведеног ограничења, њој је стаж могао да се увећа само за три године, то јест до поменутих 40. Из истог разлога, пошто јој је за обрачун већ узето максималних 40 година стажа, нашој читатељки нису могле да се урачунају ни две године посебног стажа које су предвиђене за треће дете.

Дакле, све је јасно: својевремена громогласна хвала, при усвајању закона, о уважавању мајки које су се, уз рад, одважиле и да поправљају наталитет овог народа – свела се на обећање од кога немају користи управо жене које су га највише заслужиле. Јер, уз наведено ограничење на 40 година стажа, неку фајду од 15-процентног увећања радног века и додатне две материнске године могу да имају само жене које су одрадиле највише 33 године или мање од тога.

Наиме, само жена са троје деце и 33 године стажа, када јој се прерачуна и дода све што јој закон обећава – имаће тачно четрдесет „лимитираних“ година стажа за обрачун пензије. Мајка која је одрадила 34 године већ ће једну годину на име трећег детета поклонити држави (јер би, у супротном, имала недозвољену 41 годину пензијског стажа), док ће се све оне које су одрадиле пун стаж (тридесет пет година) залуд радовати додатним годинама на име троструког материнства: оне од тога неће имати ништа. А о женама које су радиле и дуже, као наша читатељка, да и не говоримо: ко им је крив што су се рано запослиле и тако дуго радиле...

И то у земљи у којој је нераћањем угрожен опстанак народа и у којој се пензионери „куде“ што је свега 17,6 одсто пре пензионисања одрадило пун радни стаж.

Славица Чедић

АКО СТЕ У ВРЕМЕ РАЂАЊА ДЕТЕТА БИЛЕ НЕЗАПОСЛЕНЕ

Можда и породилско у стаж

За период од средине 1983. до лета 1992. године и мајке које нису радиле могу тражити да им се време после порођаја призна као стаж осигурања

Многе мајке које су биле незапослене и родиле дете (или децу) у периоду од 1. јула 1983. до 31. маја 1992. године не знају да им време трудноће и породилства улази у стаж осигурања, исто као и тада запосленим колегиницама. Да би им се време док су неговале бебу уписало у књижицу, треба да поднесу захтев за признавање стажа осигурања у надлежној филијали Пензијског фонда.

На стаж по основу тзв. породилског одсуства могу да рачунају и жене које ни сада, у тренутку подношења захтева, нису у радном односу нити су по другом основу пријављене на осигурање, што значи да њихова тренутна незапосленост неће бити препрека да остваре своје право. Породиљама ће, иначе, бити признат стаж осигурања у оноликом трајању колико је, по прописима о радним односима, тада трајало породилско одсуство и за запослене мајке.

Тако је у периоду од 1. јула 1983. до 24. марта 1984. године породилско одсуство трајало 210 дана (Закон о радним односима, „Службени гласник СРС“ број 40 од 8. 10. 1977. године), па ће се толико дана уписати у стаж и тада незапосленим породиљама. Уколико се, рецимо, незапослена мајка породила два месеца пре почетка важења ове „мајчинске“ погодности, биће јој признато преостало време до истека породилског одсуства, односно преосталих пет месеци.

У периоду од 25. марта 1984. до 31. децембра 1991. године признаће се 270 дана, у складу са изменама и допунама Закона о радним односима („Сл. гласник СРС“ број 9 од 17. 3. 1984. године), док је за период од 1. јануара 1992. до 31. маја 1992. године одређено 12 месеци за прву и другу трудноћу и порођај, 24 месеца за трећу, а за четврту и сваку наредну трудноћу – девет месеци (Закон о радним одно-

сима, „Сл. гласник РС“ број 45 од 27. 7. 1991. године).

Образац захтева за признавање овог стажа може да се добије на шалтерима Фонда, а уз њега треба да се приложи фотокопија радне књижице, личне карте, као и фотокопија извода из матичне књиге рођених за дете. Осигураници по основу обављања самосталне делатности прилажу и уверење о обављању делатности које је издао надлежни орган општине, удружења, савеза, односно Агенција за привредне регистре. У одређеним случајевима, у складу са подацима матичне евиденције Фонда, налаже се и прибављање потврде о коришћењу права код Националне службе за запошљавање.

Потребно је нагласити да наведени стаж породилца не треба никако поистоветити са посебним стажом по основу рођења трећег детета, што се иначе често чини. Породиљама се, дакле, наведени стаж признаје као стаж осигурања, док се правно дејство такозваног посебног стажа (рођење трећег детета, учешће у рату и слично) ограничава само на повећање пензије, односно остваривање одређених субвенција код других установа.

С. М.

НАШИ ГОСТИ – ПРЕДСТАВНИЦИ СИНДИКАТА ПЕНЗИОНЕРА ИТАЛИЈЕ

Подстанари и под старе дане

И поред солидних примања, најстарији Италијани не живе много боље од исписника у Србији, углавном због високих закупнина

Иако је просечна пензија у Италији 800-900 евра (минимална око 600), брига о старима на завидном нивоу, синдикат пензионера (као уосталом и други синдикати у овој земљи) веома јак у заштити интереса својих чланова, италијански пензионери не сматрају да живе јако добро, тврде Рената Багатин, национални секретар Синдиката пензионера Италије, и Бруно Роси, начелник Одељења за међународне односе овог синдиката. Они су били гости Удружења пензионера „Независност“ и са Петром Митровићем, председником, посетили и Републички фонд за пензијско и инвалидско осигурање.

– Ми већ годинама одлично сарађујемо са Удружењем пен-

зионера на начин како је то у Италији организовано: код нас, када је старијој особи потребно ма шта из ових области, све завршава на једном шалтеру. На томе се веома успешно ради и у Крагујевцу, у шта смо се уверили сада када смо их обишли.

У Италији, према речима наших гостију, синдикат обухвата све пензионере у земљи, укључујући и породичне. Чланарина је 0,5 одсто пензије (запослени за синдикат издвајају један одсто плате). Организација у име својих чланова преговара у општини и региону о услугама за најстарије – олакшицама за превоз, побољшању услуга здравствене и социјалне заштите. Са владом синдикат води социјалне преговоре о заштити особа које зависе од туђе помоћи, о побољшању услова у одмаралиштима за пензионере и домовима за старе.

менталитет је једноставно такав да сви сматрамо да последње године живота треба да проведемо у својој кући, а у домове за старе се смештају само они који не могу сами да брину о себи. Ту држава игра велику улогу и организује смештај за особе чије породице не могу то да плате или и немају породице.

Занимљив је податак да велики број италијанских пензионера живи у изнајмљеним становима.

– То је и разлог што наши пензионери имају лошији стандард. Јесте просечна пензија 800-900 евра, што је 80 одсто просечне зараде, али изнајмљивање станова је веома скупо – на то одлази и по 700 евра месечно. Храна је код нас јефтинија, али када се све узме у обзир, стандард наших пензионера није много бољи, као што на први поглед може да изгледа. Светска криза погађа све и свуда, па и у Италији. Прво је на својој кожи осете најслабији, значи ми, пензионери. Чињеница је да наше друштво има организованије и ефикасније методе за бригу о старима, али то је и нормално јер Италијани спадају међу најстарије становнике Европске уније. Све је више 80-годишњака, а наталитет је све нижи, тако да је збрињавање старих постала потреба друштва у целини – каже Рената Багатин.

Због тога је и однос запослених и пензионера неповољан, један према један, па се уводе и комплементарни пензијски фондови, по грамама делатности, у које на сваки евро који запослени уплаћује за своју пензију, држава плаћа два. Услови за одлазак у пензију у Италији су слични као и у Србији, и по годинама старости и по годинама стажа. За обрачунавање пензије више се не узима десет најбољих година већ цео радни век, тако да новопечени пензионер може да рачуна да ће му примања бити око 60 одсто онога што је зарађивао, испричали су гости из Синдиката пензионера Италије Рената Багатин и Бруно Роси.

Весна Анастасијевић

Гости „Независности“: Рената Багатин (стоји у црвеној јакни) и Бруно Роси (поред ње)

зионера „Независност“, а сада сарадњу унапређујемо преко италијанске невладине организације „Пројекат за равој“, која има седиште и у вашој земљи – каже Рената Багатин за „Глас осигураника“. – У Крагујевцу смо, на име, почели пилот пројекат повезивања пензионера са општинским органима и обједињавања социјалне и здравствене заштите

Синдикати раде и на отварању универзитета за људе трећег доба, а на волонтерској основи отварају клубове за дружење, односно центре у којима се старији окупљају.

– Велики проблем старих у нашој земљи је усамљеност – каже Бруно Роси. – Пензионери углавном живе сами, тако да им места за дружење увек добро дођу. Ипак, нико не размишља да живи у неком од домована за старе. Наш

ПОЧЕЛА РАСПРАВА О ЗАКОНУ
ПРОТИВ ЗЛОСТАВЉАЊА НА РАДУ

Мобинг као бумеранг

Послодавци не схватају да највећу штету од шиканирања запослених имају управо они јер радници „узвраћају“ боловањима и „тихим“ штрајком

Нацрт закона о спречавању злостављања на раду ових дана кренуо је „на јавно изјашњавање“, а свој суд о њему су недавно дали и представници Савеза самосталних делатности и Уније послодаваца. На округлом столу организованом тим поводом Радмила Катић-Букумировић, члан радне групе која је учествовала у сачињавању поменутог документа и представник Републичког министарства за рад и социјалну политику, најавила је намеру да се благовремено разреши све недоумице којих свакако има.

– Морамо много да се ангажујемо на препознавању мобинга. Дефиниција мобинга каже да је у питању омаловажавање и злостављање једне особе од стране друге на радном месту. Уколико се овакво понашање понавља, реч је о мобингу, међутим, ако је „једнократно“, ради се о инциденту или конфликту, и ту мора са се прави разлика – напоменула је Катић-Букумировић.

Према њеним речима, злостављање на послу је најизраженије у земљама у транзицији, пошто се у новоприватизованим фирмама послодавци према

радницима опходе крајње некоректо тражећи од њих да им радно време траје „од јутра до сутра“, а при том им зарађено нерадо исплаћују.

– Послодавци као да нису схватили да управо они имају највећу штету од злостављања уопслених, јер злостављани радници у таквим случајевима најчешће прибегавају боловањима и „смањеној радној активности“. На пример, истраживања у Немачкој су показала да је власник предузећа због мобинга годишње оштећен од 25.000 до 75.000 евра – казала је представница Министарства.

Она је посебно нагласила важност улоге медијатора као човека од поверења који би правично просудио да ли је било мобинга или није.

– Предложили смо да то буду људи који имају лиценцу и који би били избрани према закону о медијацији. Медијација треба да буде окончана највише за осам дана, а ако дотад не буде установљено да ли је радник био изложен злостављању и ко је злостављач (јер и запослени може да се појави у улози злостављача) сматраће се да медијација

није успела. Следи покретање дисциплинског поступка, а ако и то буде „јалов посао“, иде се на суд. Има мишљења да би у све то требало укључити и агенцију за мирно решавање судских спорова – рекла је Радмила Катић-Букумировић.

Учесници округлог стола истicali су неопходност ваљаног социјалног дијалога да би се створило здраво животно и радно окружење, заштитило достојанство запослених и смањило страх од губитка посла који је у Србији, после Камеруна, најизраженији.

Чуло се, такође, да закон о спречавању злостављања на послу мора обавезно да „прође“ и кроз Социјално-економски савет пре него што се појави пред посланицима српског парламента. Иначе, јавно изјашњавање о закону, првобитно предвиђено до 11. децембра, умерено је за засад непознати датум.

Т. Кршић

Војвођански СОС телефон се усијао: понижени и обезвређени

После једномесечног рада СОС телефона отвореног за жртве мобинга, који је свакодневно био „усијан“ од позива, Савез самосталних синдиката Војводине објавио је део статистичких показатеља о овој појави у северној српској покрајини. Бројке говоре да четири петине запослених има психичке проблеме због мобинга на радном месту, док се две трећине радника изјаснило да би због злостављања на послу радо променило фирму у којој ради.

Број СОС телефона најчешће су окретали запослени (око 80 одсто), потом они који су остали без посла (12 посто), или они који су сами дали отказ (осам одсто). Углавном се на мобинг највише жале људи који имају више од 50 година старости – 44 одсто, а најмање особе између 20 и 30 година живота – четири процента.

Људи су преко СОС телефона најчешће говорили о понижениости на радном месту, омаловажавању и обезвређивању њиховог рада. Такође, жалили су се и на услове рада који им угрожавају здравље, али и на ускраћивање права на боловање, давање посла који не одговара њиховој стручности и годинама...

На злостављање на раду највише су се жалили уопслени код приватног послодавца (68 одсто), док је број оних који су упозоравали на мобинг у друштвеним фирмама знатно мањи (32 процента). Жртве мобинга су подједнако и мушкарци и жене. А што се школске спреме тиче, на мобинг су се највише жалили средњошколци – 68 одсто, док је то у поменутом периоду урадило 28 одсто факултетлија.

М. Мектеровић

УСКОРО НОВИ РЕГИСТАР ПОВРЕДА НА РАДУ И ПРОФЕСИОНАЛНИХ ОБОЉЕЊА

Кад поштару припрете пиштољем...

Само 66 професионалних болести у 2006. години и упола мање повреда на раду него у земљама ЕУ, нису резултат развијене Службе медицине рада већ непрецизне законске регулативе и лоше евиденције

Да ли је инфаркт миокарда на послу повреда на раду или није, да ли се у ову категорију сврстава и то ако се радник оклизне на залеђеном тротоару или га обори пијани возач приликом доласка на посао или одласка са њега, зашто се као повреда на раду психолошке природе не третира то што је поштару уперен пиштољ у стомак и отета му торба – све су то питања нерешена у нашем законодавству. Прецизну дефиницију шта јесте повреда на раду и која су обољења последица професије требало би да донесе пројекат „Израда стручних основа за регистар повреда на раду и концепт утврђивања, пријављивања и регистрације професионалних болести“, чију израду је Минис-

Др Петар Булат

тарство здравља поверило Институту за медицину рада и радиолошку заштиту „Др Драгомир Карајовић“.

Професор др Петар Булат, носилац пројекта, за „Глас осигураника“ каже да се послу приступило веома озбиљ-

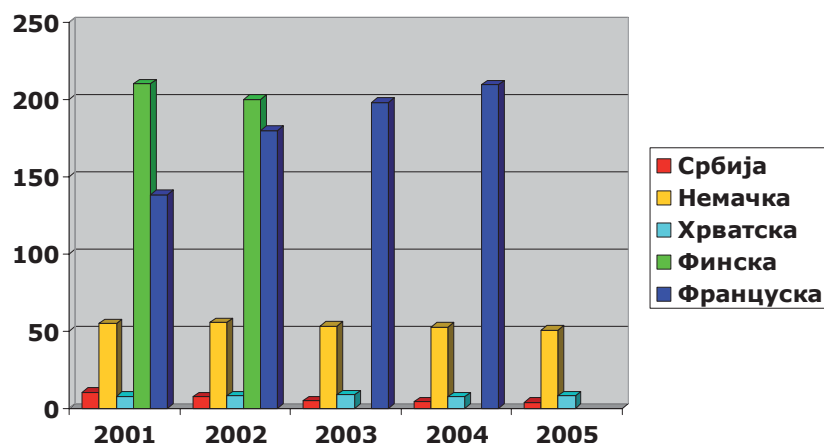
но и да је крајње време да се ова област јасно дефинише. Колико је важно посветити пажњу овом проблему сведочи и податак да се четири одсто бруто друштвеног производа троши на повреде на раду, а да је њихов број у Србији много мањи у поређењу са другим, развијенијим земљама.

– У Србији не постоје потпуни подаци о повредама на раду. Опште је и уврежено мишљење да их је највише у области грађевинарства, али то нико не може поуздано да документује. Овакво стање је последица недовољно јасног законодавства, али и непрецизне де-

Бенефициран стаж Панчевцима

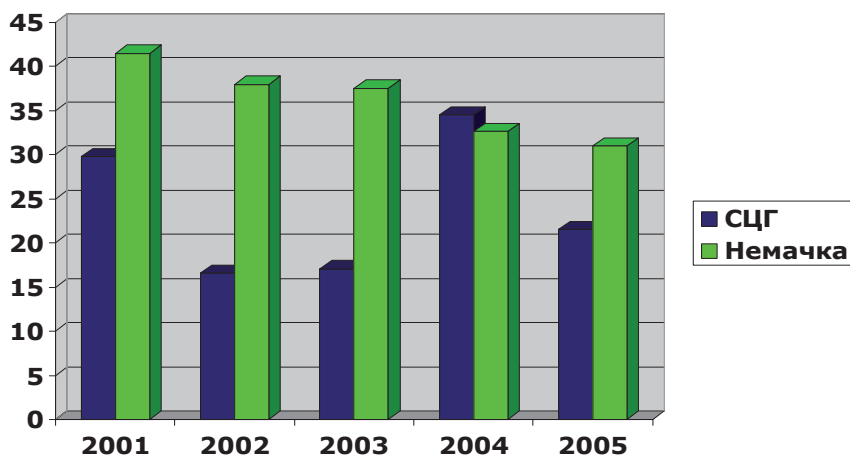
За још десетак радних места у панчевачкој „Петрохемији“ радни стаж ће се убудуће рачунати са увећаним трајањем. Запосленима на тим радним местима ће се за 12 одрађених рачунати 14 месеци радног стажа, одлучили су чланови Управног одбора РФ ПИО на основу извештаја Комисије за утврђивање и ревизију радних места на којима се стаж рачуна са увећаним трајањем.

Инциденца професионалних обољења у периоду 2001-2005 изражена на 100.000 запослених

финиције повреде на раду. Наиме, Законом о здравственој заштити начелно је одређен наш Институт као установа која се бави повредама на раду и професионалним болестима, али подзаконским актима ништа даље није регулисано, нити се било каква средства издвајају у те сврхе. Затим, повреда на раду је дефинисана тако да је укључено и време доласка на посао и време одласка са посла, што би требало признати, али не и компензовати, док

Број смртних повреда на раду у Немачкој и СЦГ у периоду 2001-2005 изражен на милион радника

се психолошке последице повреде на раду уопште не признају (као у случају поштар са почетка приче) – објашњава професор Булат.

Још један разлог непотпуне евиденције о повредама на раду је и начин на који се оне пријављују – обрасци којима се то чини су нестандардизовани тако да их је немогуће статистички обрадити, јер сва регулатива у овој области потиче из шездесетих година прошлог века.

– Тако, на пример, смртне повреде (када радник настрада на лицу места) и повреде са смртним исходом (када после неколико дана подлегне повредама) имају различит третман. Али, пошто је рок за пријављивање повреде на раду три дана, уколико повређени, рецимо, подлегне последицама четвртог, петог дана од догађаја, то се неће евидентирати као повреда са смртним исходом и тренутно не постоји механизам да се то исправи. Зато смо и кренули у читав поступак промене прописа тако што планирамо да систем потпуно изокренемо – наглашава наш саговорник.

Прво и основно, особа која пријављује повреду на раду биће лекар. Пријаву ће попуњавати на строго прописаном обрасцу и слати електронским путем.

Телесна оштећења

Изменама и допунама Правилника о утврђивању телесних оштећења утврђено је да се као 100 одсто телесног оштећења признаје губитак обе руке или ноге, уколико се не могу надоместити одговарајућим протезама. Измене и допуне Правилника усвојили су чланови Управног одбора РФ ПИО.

– Дакле, лекар има стандардизован образац у који се сем имена и презимена ништа не уписује, већ се бирају попуњени одговори, уноси се опис повреде и електронски одмах шаље. На тај начин ће дневно бити ажурирани подаци о свим повредама и сви којима су они,

из било ког разлога, потребни моћи ће да их свакодневно добијају – појашњава проф. др Петар Булат.

Пошто цео систем зависи од правременог уношења података, током следеће године ће се радити на обучавању свих који треба да учествују у овом процесу, лекара и послодавца, израдом програма који ће све то омогућавати, тако да се очекује да нов начин регистрације повреда на раду почне да функционише почетком 2010. године.

Паралелно са регулисањем ове области, ради се на иновацији листе професионалних обољења. Наиме, тренутно ова листа садржи 56 болести и све што није на њој не признаје се као профе-

сионално обољење, јер је овај систем затвореног типа.

– Нова концепција иде ка томе да листу болести скрати, али да она буде отвореног типа. То значи да би се као професионална могла признавати и обољења која нису „на списку“, ако документована дијагноза лекара и медицинска аргументација доказују да је болест последица професије. Јер, технологије и услови рада се мењају, а са њима и болести које собом носе. Зато сматрамо да је боље ићи на отворену листу професионалних обољења, јер их је заиста тешко сва предвидети. А да је крајње време да се овако нешто уради, сведоче и бројке: 2000. године, на пример, регистровано је 231 професионално обољење, а 2006. само 66; на милион запослених број професионалних обољења је у Србији 12 до 15 пута нижи него у земљама Европске уније. Били бисмо заиста поносни да је ово резултат напредовања Службе медицине рада, али према свим показатељима ради се ипак о сувише

крутој и застарелој листи професионалних обољења у коју многа данашња тешко могу да се уклопе – наглашава професор Булат.

Предлаже се, такође, и да постоји само једна централна комисија, уместо досадашње три (Ниш, Нови Сад, Београд), која ће одлучивати на основу налаза референтних здравствених установа. Новина је и увођење другостепеног вештачења, то јест давање могућности жалбе уколико комисија донесе негативну одлуку, што до сада није био случај.

Весна Анастасијевић

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА О ЗАПОШЉАВАЊУ ОСОБА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ
НАЈЗАД У ПАРЛАМЕНТУ

Пеналима на предрасуде

Да ли ће се оснивањем посебног центра за радну рехабилитацију и обавезом послодаваца да их упошљавају, променити стање у коме је већина инвалида незапослена, а њихова стопа сиромаштва три пута већа од просечне

После више радних верзија и дуже од пет година ишчекивања, Предлог закона о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом коначно је ушао у скупштинску процедуру. Влада је утврдила текст предлога закона, а када ће о њему расправљати посланици Народне скупштине, не може се поуздано рећи, мада процене говоре да би то могло да буде почетком наредне године.

Ово је први пут да се у Србији доноси један овакав закон који, иначе, инвалиди ишчекују са великом пажњом и чије је обавезно доношење условљено Конвенцијом МОР-а (бр. 159) коју је наша земља ратификовала 2000. године. Треба подсетити да је Србија прихватила и Међународну конвенцију о правима особа са инвалидитетом, усвојену у Генералној скупшти-

ни УН 13. децембра 2006, а исте године је усвојила и Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом и Стратегију за унапређење положаја особа са инвалидитетом.

Без прецизних података

С обзиром на то да ни једна институција не располаже базама података

Радоје Кујовић

о особама са инвалидитетом, на основу Студије изводљивости за унапређење запошљавања оваквих особа у Републици Србији коју је спровела Европска агенција за реконструкцију 2006. године, сматра се да у нашој земљи живи између 700.000 и 800.000 инвалида, од којих је око 300.000 радног узраста (15-65 година). Стопа њихове запослености је изузетно ниска – у радном односу је само око 21.000 лица.

У овој популацији степен сиромаштва је три пута већи од просечног и износи преко 60 одсто, а један од главних разлога за то је недостатак социјалне подршке и социјална искљученост. Обавеза послодаваца да запошљавају особе са инвалидитетом није новина, она постоји

Посао за седам хиљада људи

– Очекује се да ће се за годину дана пошто овај закон ступи на снагу запослити око седам хиљада људи са инвалидитетом – рекао је Владимир Илић, директор Националне службе за запошљавање.

у многим европским земљама (Немачка, Француска, Пољска, Шпанија, Бугарска, Хрватска, Босна и Херцеговина), и то у висини 2-15 одсто укупног броја запослених. Искуства су позитивна и показују да се постиже укљученост особа са инвалидитетом у све сфере друштвеног живота, имајући у виду да се, улажењем у свет рада, ова лица укључују и у друге токове живота. Такође, показало се да само финансијска подршка послодавцима, комбинована са инсистирањем на алтруистичком приступу решавању проблема незапослених инвалида, није довољна, већ је потребно да будуће запошљавање оваквих особа буде засновано на економским мотиви-

На 49 запослених – један инвалид

Обавеза запошљавања особа са инвалидитетом важила би за све послодавце који запошљавају најмање 20 радника. Предвиђен је такозвани квотни систем по коме би послодавац који има од 20 до 49 запослених био дужан да заснује радни однос са једним инвалидом, а на сваких наредних започетих 50 запослених морао би да запосли још по једну особу са инвалидитетом.

Бојидар Цекић

ма, да инвалиди буду равноправни са осталим лицима која траже запослење. (До)садашње предрасуде о способности ових лица да раде, неискоришћеност њихових интелектуалних и физичких потенцијала, знања и вештина, тумаче се последицом предрасуда и стереотипа који владају у друштву.

Према Предлогу закона о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом, незапосленима би се сматрала лица од 15 до 65 година која нису у радном односу, воде се на евиденцији незапослених и спремна су да прихвате професионалну рехабилитацију. Такав статус могу да имају ратни и мирнодопски војни инвалиди, цивилни инвалиди рата и лица којима је категорисана инвалидност према закону или у складу са прописима о пензијском и инвалидском осигурању. Предвиђена је могућност процене радне способности за све инвалиде, без обзира на степен и категорију инвалидности, а сви послови везани за запошљавање били би поверени Националној служби за запошљавање.

Судбина заштитних радионица

Процес професионалне рехабилитације обухватио би и социјално-психолошку процену и практичну проверу радних способности, као и пакет услуга којим би се допринело изједначавању могућности особа са инвалидитетом са другим лицима у запошљавању. Осим што би били дужни да приме одређени број лица са инвалидитетом, могли да буду ослобођени ове обавезе или, пак, да евентуално плаћају и пенале, послодавци који запошљавају инвалиде могли би, под посебним условима, да остваре и право на рефундацију трошкова прилагођавања радног места.

Велики број инвалида који сада раде у такозваним заштитним радионицама посебно занима шта ће бити са њима. И Радоје Кујовић, секретар Савеза глувих и наглувих Србије, који је својевремено био оснивач „заштитних радионица“, истиче да је крајње време да се доношењем закона прекине агонија преду-

Три облика фирми

Предлагач закона предвидео је три посебна облика радног ангажовања лица са инвалидитетом: предузећа за професионалну рехабилитацију и запошљавање, радне центре и социјална предузећа и организације.

Дозволе за обављање делатности ових „фирми“ давала би надлежна министарства, а држава обављала надзор.

Казне у буџетски фонд

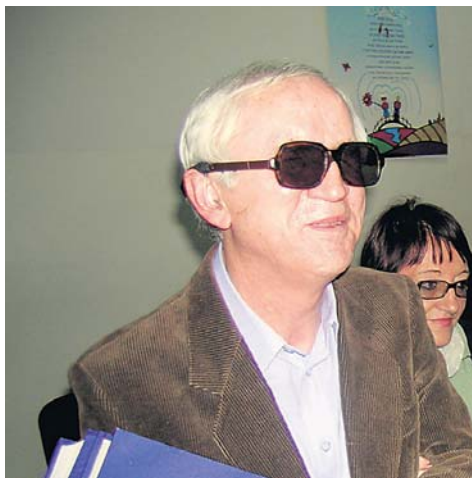
Послодавац који из било ког разлога не испуни обавезу запошљавања инвалида, био би дужан да уплати пенале у буџетски фонд за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом, у висини троструког износа минималне зараде утврђене, у складу са прописима о раду, за сваког инвалида којег није запослио.

Пенали би се наплаћивали сваког месеца, а овако прикупљена средства служила би за подстицање запошљавање особа са инвалидитетом.

Предлагачи закона кажу да се наплата пенала не може сматрати казном већ алтернативном обавезом послодавца да они не би унапред одбацивали могућност запошљавања лица са инвалидитетом.

Законом су, међутим, предвиђене и различите могућности за ослобађање обавеза запошљавања: новоосновани послодавац, тако, не би имао ту обавезу у периоду од 24 месеца од дана када започиње рад, затим ако учествује у финансирању зараде за особе са инвалидитетом запослене у предузећу за професионалну рехабилитацију или социјалном предузећу, или ако у оквиру пословне сарадње са овим предузећем уговори куповину робе или услуга у вредности 20 просечних зарада у привреди Србије; тада би био ослобођен обавезе запошљавања инвалида у наредних 12 месеци.

зећа која већ дуже таворе, немају ни производњу ни програме, а запослени страхују и стрепе да ли ће ове фирме бити приватизоване.

Драгиша Дробњаk

– У Агенцији за приватизацију су ми рекли – објашњава Кујовић – да би био остављен грејс период од шест месеци за заштитне радионице у којем би требало да се утврди колика је државна својина у њима и да се онда одлучи о њиховом даљем статусу. У очекивању усвајања овог закона и његове примене, једна комисија експерата ради на изради закона о примени знаковног (гестовног) језика за глуве, јер без тога, ако нема комуникације са радном средином, не може да се очекује ни да ће запошљавање глувих бити успешно.

– Закон о запошљавању и рехабилитацији особа са инвалидитетом је веома добар, само под условом да се створе услови за његово спровођење

– категоричан је Божидар Цекић, председник Савеза инвалида рада. – Залажем се за јавну контролу, тачније строжи инспекцијски надзор јер сада имамо чудну ситуацију. Док, на једној страни, доносимо закон о запошљавању инвалида, истовремено, на другој страни, први на листи за отпуштање су инвалиди са преосталом радном способношћу који раде.

По речима Драгише Дробњака, стручног сарадника за социјално-економска питања у Савезу слепих, веома је важно то што закон настоји да обједини све облике посебне подршке друштва у погледу запошљавања и рехабилитације особа са инвалидитетом.

– Позитиван корак је оснивање Центра за професионалну рехабилитацију при Националној служби за запошљавање, будући да је Србија једна од ретких земаља која нема такав центар за општу и професионалну рехабилитацију – сматра Дробњаk. – У формирању центра увелико помажу експерти из Аустрије и ја верујем да ће то бити урађено на добар начин. Подршка која је предвиђена при запошљавању особа са инвалидитетом није сразмерна врсти и степену инвалидности, осим у делу закона који се односи на социјална предузећа, и то је наша замерка.

Миланка Иванчајић

СОМОВИ

На београдским сплавовима, чујемо од Чеде, највише се тражи сом од пола килограма до килограм. За таквог порцијаша угоститељи плаћају аласима чак 1.000 динара за килограм, док су велики комади три пута јефтинији. Гости, кажу, највише воле баш те што се лове у доба мреста, онда кад је забрањено.

ДУНАВСКИМ АЛАСИМА

Мрежом се не лови пензија

Професионални рибари свој посао углавном доживљавају као „лов у мутном“, за шта највише криве државу, ретко помињући своју инерцију да се удруже и покушају да се изборе за нека елементарна права

Божићни пост је у току, верницима је риба често на трпези. Док уживају у врућој чорби или прженој сомовини, сигурно не размишљају о аласима који су им то омогућили под веома тешким условима. Како смо чули од неколицине смедеревских и грочанских рибара, услови су све гори, рибе је све мање, а аласа све више. Где је ту логика?

Тражити логику у овој држави постаје већ крајње нелогично, али је ипак одговор средовечног грочанског рибара Мишка Јоксимовића потпуно – логичан:

– Све већи број рибара значи да много људи остаје без посла, па онда дај шта даш. Многима се чини да је најлакше бацити мрежу и извадити рибу, али за добар улов много тога треба да се стекне: да није прејак ветар, да је вода довољно висока па и муљевита, да је риба после мреста одболвала као и жена после порођаја и почела да „ради“, да река није залеђена, да су исправни чамац и мотор, да се мрежа није уплела у грање и стење, да се алас није „нашминкао“, односно потегао мало више...

Мишко је професионалац који искључиво живи од рибе, баш као и његов старији колега Чеда Јанковић, док му ортак Зоран Живановић, звани Кисели, осим што рибари, има сплав „Свети Никола“ у Гроцкој на коме смо ћаскали уз кафу. У кафани „Стефан“ на смедеревској пијаци затекли смо такође тројицу рибара: Новицу Бељића, који не ради ништа друго, Добрицу Витића, са надимком Пеца, који има рибарницу на пијаци,

Добрица Витић Пеца

као и пензионисаног Милана Добријевића, познатијег као Шиља, који је 30 година као машински техничар радио у „Југопетролу“ и истовремено се професионално бавио рибарењем. Сви они причају неке своје приче, упадају један другом у реч, бацају дрвље и камење на државу, пореде некадашње и садашње прилике, жале се на ловокрадице што струјом, динамитом и плином немиле сатиру рибу а мало их ко у томе спречава, старији тугују за Титовим временом...

Тешко се могу ускладити приче рибара који не раде, нити су икада радили нешто друго, са онима који имају сплав, рибарницу или стаж у некој другој служби. Будући да они први нису уплаћивали никакав допринос, не чека их ни пензија, што значи да морају на воду до „црнога смрта“. По свему судећи, међутим, то их претерано не узбуђује, што потврђује и кафеџија Аца који каже да нико од њих, ама баш нико, никада не говори о пензији. Па и стари Чеда брзо прелази преко те теме:

– Знате шта, ми рибари нисмо баш школовани људи, па је тешко да се покренемо, да се огласимо, да се обратимо министарству и држави. Иако смо професионалци, немамо чак ни своје удружење као што имају спортски риболовци. Ми смо грађани „ш“ катего-

Милан Добријевић Шиља

рије, ова држава само зна да нам узме новац преко дозвола и пореза, а неће да нам откупи рибу кроз откупне станице. Идеш на пијацу па шта продаш, а све преостало можеш да бациш. Зато гледамо да и не ловимо више него што можемо да продамо.

Ма каква пензија – неодговорна држава и недостатак организованог откупа омиљене су теме свих аласа.

– Некада нам је газдинство „Ечка“ откупљивало рибу, а сада нико – вајка се Новица. – Кајмак оберу закупци који нас уцењују, плаћају упола цене. И још сви хоће квалитетну рибу, неће белу. А овамо, дајемо 900 евра за дозволу и порезе...

– Ма, ти плаћаш порез даловиш рибу, а не да је продајеш – упада му у реч Пеца и почиње своју причу. – Најгоре је што закупци рибу продају на дивље и нико им ништа не може. Био сам у општини, регији, инспекцији, свуда, бадава. Од мене који плаћам све порезе траже да држим рибу у витрини, а онима што продају на степеницама и не прилазе. „Нас они не интересују“, кажу инспектори. Шта то значи: за мене што држим рибарницу има закона, а за оне што можда немају ни дозволу и не плаћају ништа, нема.

– Рибарење је један од најтежих послова који постоје – убацује се у разговор Шиља. – За рибара нема ни дана ни ноћи, ни недеље ни државног празника, али зато има кише, ветра, мрза, залеђене мреже... Па кад проведе целу ноћ у чамцу, нема ни времена ни снаге сутра до подне да продаје на пијаци, мора рибу да да закупцима, па кол'ко плате да плате. Али, то је страст, уђе у крв, ето ја и у пензији стално излазим на воду, не могу без Дунава.

Сами аласи кажу за свој посао да је мање или више – лов у мутном. Али...

– Мање је лов у мутном код нас професионалаца него код спортских риболоваца – каже Кисели. – После загађења вода, они су најодговорнији за смањење одређених врста рибе. Плате неку минималну цену за дозволу, а

онда такозваним циговањем из чамца, односно повлачењем мамца риби испред „носа“, вештији међу њима у сезони дневно улове 20 па и 50 килограма смуђа или неке друге рибе, па то после крчме по ресторанима, док ми професионалци за целу годину једва да уловимо двеста кила. То што они раде није, нажалост, законом забрањено, али је велико уништавање природе. На неким другим теренима спортским риболовцима дозвољено је само три улова да понесу кући, а све остало морају да врате у воду.

– Професионални рибари праве најмање штете – надовезује се Мишко. – Зависе од рибе и морају да мисле хоће ли је и сутра бити. Кад уловимо малу рибу кажемо јој: „Пољуби деду и бабу и реци им да дођу“, па их бацимо у воду.

– Сада свако може да извади професионалну дозволу, а некада је могао само онај ко је незапослен, а био је одређен број дозвола за свако место – додаје Чеда. – Гроцка је имала 12, па тек кад неко умре, ускаче следећи, и то онај за кога сви остали рибари дају сагласност. А најважније је било да зна да рибу пуну икре треба вратити у воду да би се измрестила.

Новица Бељић

каже да ради за неког из Јагодине, а тамо чујемо да је власник неки Грк. Све укруг, појма немамо ко је газда и коме да се жалимо.

Чеда каже да би се грочански аласи жалили на то што се њима уведе неке забране које

Факултет на води

Свако може да забаци штап или мрежу, али професионални алас мора да има онај сто посто практични факултет још из каменог доба у коме никада није било ни предавача ни уџбеника, него отац, деда, прадеда и сва она колена са којих се преноси, и да полаже испит на широкој води, под салауком или кошавом која покатакд и понегде диже таласе „као кућа“.

Иначе, аласи се уопште не жале на цену за дозволу него на данашњи хаос у рибарству уопште.

– Некад је – вели Чеда – рибарско газдинство „Дунав“ водило рачуна, пориблиавало реку и пуштало млађ, а от како је тај сектор приватизован, само гледају да вам узму паре, а ништа не улажу. Дунав је до Ђердапа подељен на неколико делова, не знам тачно на колико, ми смо овде у Гроцкој број три, од Винче до ковинског моста. За нас је главни неки Далибор из Смедерева који има продавницу рибарске опреме и код кога купујемо дозволе, али он

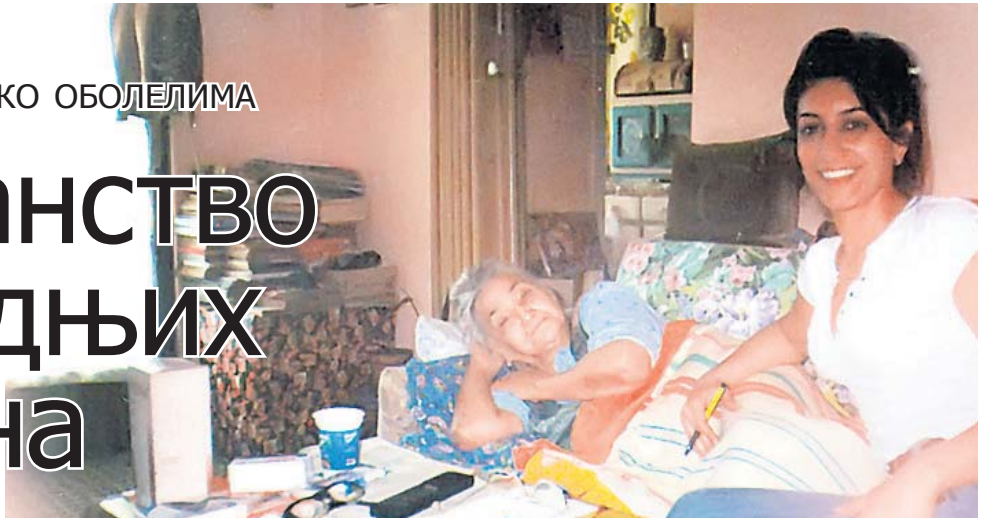
на другим деловима Дунава не постоје:

– Нама је забрањено да ближе од 50 метара чамцима прилазимо обали и преграђујемо мреже, а зна се да бела риба предвече иде на обалу. Исто су нам забрашили сенкере и бубњење – оне лавиринте од мреже за хватање рибе – док другима то није забрањено. Зависимо од газде до газде, а то што је овај наш кога ни не познајемо забранио, тога уопште нема у закону.

Рада Таминџић

КАКО ПОМОЋИ ТЕШКО ОБОЛЕЛИМА

Достојанство последњих дана

Засад једини хоспис у Србији помаже најтежим пацијентима за које је најбоље да буду у свом дому окружени најближима

Сви људи, осим што имају право на достојанствен живот, имају право и на достојанствену смрт. Отуд им када се разболе треба помоћи да земаљски живот напусте „смирене душе“. То свакако није лако, поготово када су у питању оболели од малигних

Др Наташа Милишевић

болести. Међутим, захваљујући особама добре воље и „великог срца“, и за такве пацијенте осмишљен је савремени концепт палијативног збрињавања или хоспис који у свом раду обједињује достигнућа са-времене медицине и традиционалне неге тешко оболелих. Нажалост, у нашој земљи овакав тип специјалног збрињавања болесних од рака засад први, и једини, примењује Центар за палијативно збрињавање и палијативну медицину БЕЛхоспис, смештен у Далматинској улици бр. 72-74 у Београду, на чијем је челу др Наташа Милишевић, онколог са тридесетогодишњим искуством и једини специјалиста палијативне медицине на Балкану.

Центру могу да се обратe сви пацијенти, тренутно само са подручја Београда, који болују од малигних и других хроничних болести у поодмаклој фази, а и чланови њихових породица. У БЕЛхоспису ангажују лекаре различитих специјалности (хирурга, неуропсихијатра, физијатра, ортопеда...), медицинске сестре, па и свештеника који су у сваком тренутку спремни да помогну оваквим пацијентима и одазивају се на њихове позиве „за помоћ“. Пацијенте, осим у њиховим домовима, посећују и у болницама, пружају им понајпре психосоцијалну подршку, контролишу бол и ублажавају друге симптоме болести. Ваља само окренути број телефона 011/3343-311 и здравствени радници Центра ће врло брзо закуцати на врата позиваоца а, зависно од стања у којем се налази, њихове посете могу бити честе (дневне) или повремене (два-три пута седмично, месечно...).

– У протекле четири деценије учињен је огроман помак у лечењу бола и других физичких и психолошких симптома болести. Тако је клиничка пракса, потврђена кроз многобројна истраживања, разданила да је могуће код скоро свих пацијената успешно лечити хронични канцерски бол – објашњава др Милишевић.

Наша саговорница скреће пажњу да је, при том, важно разликовати природну тугу пацијента који се суочава са неизлечивом болешћу и коме је неопходна емоционална и духовна подршка од депресије која се лечи медикаментима.

– БЕЛхоспис је добротворна организација настала по угледу на сличне организације у свету. Мото нам је „Достојанство и у болести“. Оно што треба знати јесте да хоспис није азил за отписане пацијенте нити зграда већ је то – начин свеобухватне помоћи теш-

Све услуге бесплатне: 011/3343-311

Све наше услуге пацијентима су бесплатне. Тренутно, БЕЛхоспис не добија финансијску помоћ од државе. Наш рад у потпуности зависи од донација из земље и иностранства и учешћа у међународним пројектима. А цивилизацијски дамет сваког друштва мери се његовом спремношћу и способношћу да помогне својим члановима у несрећи. Пацијенти који болују и умиру од малигних болести без сумње су чланови друштва којима је помоћ потребна – истиче др Милишевић.

Енглеска – колевка хосписа

Савремени концепт палијативног збрињавања пацијената са одмаклим хроничним болестима зачет је у Енглеској средином прошлог века. Због своје „хумане нити“ проширио се на све континенте тако да данас у више од 130 земаља света постоји око 9.000 специјализованих центара (хосписа) за палијативно збрињавање.

ко оболелим људима. Њега може да прати и стационарно збрињавање и у таквим објектима у свету понекад је смештен само један пацијент. Нажалост, за разлику од других земаља у окружењу – Румунија, рецимо, има 17 хосписа, у Србији засад постоји само један – истиче др Милићевић.

Према речима директорке БЕЛхосписа, за време прве посете пацијенти се често сневивају у разговору, може се осетити њихова велика зебња и прикривен страх у очима. Углавном су потиштени и не желе да покажу да су слаби и немоћни и да додатно својом беспомоћношћу оптерећују најближе, јер су поједини од њих навикли да буду стуб породице.

– Кроз разговор са пацијентом и члановима фамилије настојимо да задобијемо

и њиховој породици посвете довољно пажње.

– Уколико Србија жели да надокнади пропуштено време и сустигне остале европске земље у овој области, мора да одреди пут који ће је најбрже довести до развоја квалитетног хосписа, односно палијативног збрињавања пацијената. Задовољавајуће решење захтева блиску сарадњу Министарства здравља, Министарства за рад и социјалну политику, представника локалне власти, цивилног друштва и професионалаца који ће га спроводити. Осим тога, неопходна је едукација у овој области, како професионалаца тако и јавности.

Требало би схватити да болнице нису места где се могу решити муке тешких, често умирућих пацијената и наше становиште је да је за тешко оболелог човека

Будући професионалци на обуци

њихово поверење да би осетили да нису сами и да нису непознати њихови страхови нити неизговорене речи. Временом се ослободе па нас понекад позову да дођемо само на „чашницу разговора“ да им „смиримо титраје у души“ – напомиње наша саговорница.

Већина домова здравља, подсећа др Милићевић, има организоване службе за кућно лечење. Али, у овим покретним тимовима раде лекари и медицинске сестре којима брига о терминално оболелим пацијентима није једина делатност. Они, без сумње, и поред најбоље воље немају сва потребна знања, пошто се палијативно збрињавање учи, а ни времена да оваквим болесницима

најбоље да последње дане проведе окружен најближима, у свом дому. По угледу на већину држава у свету, наша земља треба да развије мрежу специјализованих установа које ће се старати о људима с карциномом у терцијалној фази – истиче др Наташа Милићевић.

Већина земаља, због ограничених средстава, определила се да у збрињавању оваквих пацијената равноправно учествују државне институције и невладин непрофитабилни сектор. Њиховом сарадњом, вели др Милићевић, добили би много оболели, а и држава би смањила трошкове за њихову здравствену и социјалну заштиту.

Татјана Кршић

Завод на новој адреси

Дирекција Републичког завода за здравствено осигурање одскора се налази на новој адреси: у Улици Јована Мариновића број 2 у Београду, на Дедињу, у оквиру комплекса КБЦ „Др Драгиша Мишовић“. После пресељења, сви сектори Дирекције поново се налазе под истим кровом па је тако умногоме олакшано пословање Републичког завода и рад са осигураницима. Нова локација Завода, такође, омогућава лакши прилаз особама с инвалидитетом.

Вакцине стижу

Иако је од почетка бесплатне вакцинације против грипа протекло мање од месец дана, у појединим београдским домовима здравља вакцине су напросто „плануле“. Без ове заштите за коју су заинтересовани многобројни грађани остало је неколико домова здравља: Стари град, Звездара, Палилула и Земун, а и геронтолошки центри су већ потрошили наручене дозе.

Да би изашао у сусрет грађанима, Републички завод за здравствено осигурање упутио је допис здравственим установама које су остале без вакцина или ће им, према њиховој процени, залихе убрзо нестати – да набаве нове количине за које ће им Завод из здравствене касе пренети потребан новац.

Скупљи лекови

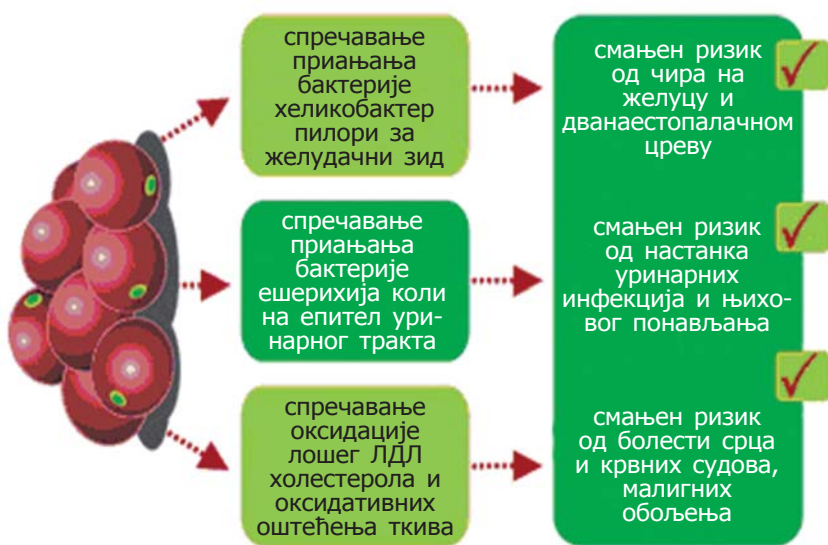
Због свакодневног скока евра, с Владом Републике Србије је, према речима Миодрага Бабића, председника Хемофарма из Вршца, договорено да лекови поскупе већ средином децембра. Нову цену добиће прво медикаменти чија се производња показала неисплативом као што су, рецимо, инфузиони раствори.

Брусница ЧИСТИ организам

Брусница је бобичасто воће које потиче из Северне Америке. То је тврда и црвена бобица која захваљујући већој количини витамина Це има киселкасти укус.

Најчешћи облик у којем можете да конзумирате ово изузетно хранљиво и здраво воће је сок. Оно што брусницу издиже изнад осталог бобичастог шумског воћа јесте њен учинак на очување здравља.

Брусницу можете да једете свежу, осушену, смрзнуту или да пијете сок направљен од бобичастих плодова. Плодови су посебно богати (уз витамине А и Це, калијум и влакна) различитим заштитним материјама као што су биофлавоноиди (снажно антиоксидативно деловање чиме се смањује ризик од канцерогених обољења). Антиоксиданси помажу код превенције кардиоваскуларних болести, а хипурична киселина представља природни антибиотик с израженим деловањем против гљивица. Антоцијанини и проантоцијанини помажу код обнављања ћелија одговорних за чуло вида. Уза све то, брусница садржи изразито мале количине шећера и делује на снижавање глукозе у крви, што одговара дијабетичарима.

Истраживања научника показују да три чаше сока од бруснице дневно знатно повећавају ниво антиоксиданаса у плазми; такође се конзумирањем бруснице у крви подиже и ниво доброг холестерола (ХДЛ), па се на тај начин ризик од болести срца и крвних судова смањује за великих 40 одсто.

Како брусница делује

Најчешћа и најнезгоднија бактерија уринарног тракта ешерихија коли лепи се на зидове мокраћних путева. Сок од бруснице на неки начин спречава лепљење опасних бактерија за уринарни тракт, па их урин лакше избацује из тела. Новија истраживања показују и деловање неких састојака бруснице на још једну опасну бактерију, хеликобактер пилори, која је у највећем проценту узрочник чира на желуцу.

Стопостотни чисти сок од бруснице може да се набави у продавницама здраве хране. Цена му није ниска, али свако ће знати да процени колико му је здравље важно. Препоручују се сок и чај од плодова и лишћа бруснице деци и старијим особама. У апотекама могу да се набаве и капсуле бруснице.

Танини против уринарних инфекција

Научна истраживања открила су да кондензовани танини у плодовима бруснице спречавају улаз бактерија у уринарни тракт, бешику и бубреге, а сок од овог воћа спречава развој штетних микроорганизама.

Одбрана од слободних радикала

Брусница је одлична у одбрани и заштити ћелија од слободних радикала јер садржи антиоксидансе.

Упала десни

Активни састојци бруснице могу да смање број бактерија у усној шупљини чиме се спречава стварање зубног плака, главног узрочника упале зубног меса.

Штити од срчаних болести

Брусница садржи флавоноиде који увелико доприносе заштити од артеросклерозе, али делује и превентивно против развоја срчаних болести.

Превентива широког спектра

Брусница је природни антибиотик, снижава глукозу у крви, помаже обнову ћелија које су заслужне за добар вид, помаже нормализовању функција јетре и бубрега, јача имунитет.

ПРИЧАЛА МИ МОЈА БАКА

Рупе од штедње

Трошак за факултетлије може и у дугорочне инвестиције јер ће многа деца сутра своје знање да троше на Западу, а ми пензионери можемо и даље ди нас, откад су разбуцали паре из Пензијског фонда, годинама држе – у јавној потрошњи

Идо тебе допиру, чедо моје, ове приче о светској економској кризи, само не знам да л' се ви студенти удубљујете у то. Имате ви своје муке по Болоњи, бодовима, упису и буџету, а и нервозу на факултетским шалтерима. Баш неки дан прича онај Милесин унук Мирослав како не зна ни има ли право да се упише у четврту годину, ни да ли ће на буџет или ће му ћаћа плаћати. Она се жена са шалтера обреца на ту децу, пита знају ли да читају јер на огласној табли све пише. А та табла права прашума од листића, рокова за испите свих предмета, смерова и година...

Е, сад, причамо ми бабе за себе, можда оне власти с факултета намерно затуре и закукуље те податке о плаћању да се деца изморе тражећ их, па да се обрадују кад их на време нађу, да не истражују даље каква су им законска права, и да се ману протеста. Ма нисмо ми бабе цаба дангубиле причајући о томе, јер је министар од школовања после тога предложио да сви студенти који су освојили 60 бодова пређу на буџет, а да држава онима који су стекли између 42 и 59 условних бодова а нису досад били на буџету плати школарину за ову годину. Не зна се још да л' ће онима који су већ платили држава ил' факултет вратити паре!

Додуше, не зна се ни да л' ће од тога ишта и бити. Можда и буде, ал' само да не чује Монетарни фонд. Јер, ако они сазнају, биће студентима ко и пензионерима. Приковаће их на стуб срама због ремећења буџета. Или ће можда вас, љуби те баба, сврстати у

дугорочне инвестиције, а нас оставити ди нас, од кад су разбуцали паре из пензијског Фонда, годинама држе – у јавној потрошњи. Знају ови светски полицајци да ће многи од вас похрлити ван граница Србије, кад, и ако, та бела шенген листа буде донета, и да ће Запад бесплатно добити стручњаке у које је Србија инвестирала.

А ми, пензионери, јавно ћемо трошити углавном црквицу од црквице. Као да ми не знамо да су мале и радничке, и просечне плате, од којих се рачунају и наше пензије. Кад ти кажем, дете, да ме душа боли што инжењер у Железници има плату 27.000 динара, а толике школе завршавао, или што је човек после готово три деценије рада добио отказ због парчета шмиргл-папира које је откинуо од већ употребљеног, са фабричке депоније! Као, украо газдину имовину. А газда ко газда, смањује трошкове, што значи – отпушта. Али, није рекао светска криза него крађа, на срамоту да му буде.

А наши политичари и министри, каже кум Стева, ко да су једва дочекали да се сакрију иза ове кризе да почну да крешу: огромне накнаде за чланове и председнике управних одбора јавних предузећа до просечне плате; прекомерно и прековезно запошљавање родбине, кумова, пријатеља и партијских сабораца – али само на локалном нивоу! Засад се то тражи од општинских власти, а нико не спомиње кабинетлије и саветнике из државне власти...

А ја се нешто мислим, љуби те баба, да ће, кад, и ако, њих отпусте, бити

још мање пара за пензије, јер држава плаћа за своје чиновнике све обавезе и са њима пензијске доприносе.

Али је та иста држава ослобађала од плаћања, или годинама није преко својих управа намицала порезе и доприносе од оних који су се „сами ослобађали“ обавеза, па је по том питању, израчунао је председник пензионера, у буџет ушло 74 милијарде динара мање, а ако се томе придода и камата, дуг према држави је 128 милијарди динара. Или је то држава поклонила којекومه, као што би и да распродаје имовину у коју су уложене паре ондашњих и садашњих запослених и пензионера. И зато, није ни чудо што држава расипница пензионере сматра јавним потрошачима. О тајнима се не говори.

Не знам, љуби те баба, ни шта да мислим о пензионерској будућности. Остаде ових ванредних десет процената од Уредбе до следећег октобра, па ми сад није јасно је л' уредба може да замени закон?

А да ћемо стезати каиш, јасно ми је, и дајем на знање свима који се праве да не знају, да је пензионерски каиш већ пун рупа од штедње!

Унука Ика

ВИТАЛНА
СТАТИСТИКА
ЕВРОПЕ:
ЖИВИ СЕ ДУЖЕ,
КАКО ГДЕ

Старост најздравија у Данској

Нове потврде да на „квалитетан“ животни век више од наслеђених гена утичу опште прилике

Исплати се бити грађанин Европске уније. Ако ни због чега другог – а оно због дужег живота! И то не било каквог, већ оног без озбиљних здравствених проблема.

Најновија истраживања показују, међутим, да на животни век, поред наслеђених гена, утичу и опште прилике. То је недвосмислено потврдила студија британског медицинског часописа „Лансет“, чији су налази обелодањени средином новембра, добили велики публицитет.

Кључна оцена је да се живи дуже, али колико дуже и како – да ли у пуном здрављу, или са старачким проблемима – зависи од тога где ко живи. Пошто је студија пратила виталне статистике само чланица Европске уније (искључујући при том две најновије, Румунију и Бугарску), један од налаза је и да је очекивани животни век у њеним богатијим чланицама чак до 14 година дужи од оног у земљама придошлицама.

То практично значи да просечан мушкарац који данас има 50 година у Италији, Холандији, Шведској или на Малти може

да очекује да ће сасавим нормално, без потребе да своје активности ограничава због болести или неке друге старачке неспособности – поживети још прилично дуго после седамдесетог рођендана.

Томе, међутим, не могу да се надају данашњи педесетогодишњаци из Мађарске, Летоније, Словачке или Литваније.

Јаз између нација са најдужим и најкраћим просечним животним веком је 9,1 година за мушкарце (80,4 у Италији према 71,3 у Летонији). Кад је о женама реч, ово „растојање“ је нешто краће (уз напомену да жене свугде

живе дуже: 85,4 у Француској према 79,3 у Летонији).

Мада Италијани заузимају прво место на листи дуговечности са 80,4 године, они су тек трећи у лиги „квалитетног живота“: њихови здравствени проблеми почињу у 71. години.

Францускиње имају част да су најдуговечније у Европи – просечни век им је 85,4 године, али и оне, као Италијани, после 71. године почињу да се суочавају са учесталим одласцима код лекара.

Најразочараније овим извештајем по свој прилици су Британке, чији је животни век у „горњем дому“ чланица ЕУ међу најнижима: само 82,7 година.

Најпријатније изненађење је Малта, мала средоземна земља (са традиционалном медитеранском кухињом), чији житељи, премда имају само трећину дохотка Данске „по глави“, заузимају друго место по броју година здравог живота – можда управо због поменутог начина исхране.

На другом крају овог штапа је Естонија, бивша совјетска република са Балтика, која је у Европску унију ушла 2004, где озбиљни проблеми са здрављем почињу у просеку већ са 59 година код мушкараца и у 61. код жена. Укупан животни век тамо је такође међу најнижима у ЕУ: мушкарци у просеку дочекају само 73 године, а жене тек преко 80.

Жене

Земља	Просечан животни век	Број здравих година после 50.
Француска	85,4	19,7
Шпанија	85,0	18,6
Финска	84,1	13,9
Шведска	84,0	20,3
Аустрија	83,7	15,7
Немачка	83,0	13,5
В. Британија	82,7	20,8
Данска	81,9	24,1
Естонија	80,5	10,4
Летонија	79,3	12,7

Али, поменуте разлике у појединим земљама тешко да иду у прилог амбициозном плану чији су параметри постављени у Бриселу: да се стопа запослености оних између 55 и 64 године подигне за 50 одсто до 2010, да би се лакше подносили растући трошкови здравствене заштите и финансијски притисци на пензијске системе.

Генерално, грађани оснивача Европске уније, оних 15 земаља које су је чиниле пре него што је почело њено амбициозно проширење, живе дуже и здравије од већине житеља нових чланица, оцена је истраживача „Лансета“, чија је студија предочила уверљиву корелацију између „продуктивног здравља“ старијих грађана, укупног националног богатства и постотка који се из бруто националног производа издваја за здравствену заштиту старијих.

Студија је у исто време утврдила да и мали помаци у овом погледу доносе велике резултате. Док само један одсто повећања у издацима за бригу о старијима у развијенијим земљама за резултат има продужење животног века од једне године, дотле у мање богатим нацијама ЕУ тај исти један процент доноси скок од чак 13 година!

Као један од главних разлога за приличну разлику у очекиваном животном веку истраживачи су навели начин на који се третирају хроничне болести. Управо због тога је тешко достижан поменути циљ да се подигне стопа оних запослених који су у завршним годинама радне каријере – уколико се не начине знатнија унапређења у здравственој заштити код „млађих“ чланица ЕУ.

Опште узев, очекивани животни век у Европи постојано расте: у овом моменту просек ЕУ је 78,6 година за мушкарце и 83,5 година за жене, а просек година од којих почињу здравствени проблеми је 67,3 за мушкарце и 68,1 за жене.

Међу „старијим“ чланицама Уније, и мушкарци и жене имају иначе натпросечни животни век у Британији, Француској и Грчкој, док су испод просека Немачка, Финска, Португалија и Чешка.

Нас, наравно, нема у овом друштву у чије чланство желимо да будемо примљени, па зато, поређења ради, предочавамо само статистику о очекиваном животном веку, без броја „здравих година“ после 50. Просечан очекивани век у Србији данас је 75,2 године, при чему су испод ове црте мушкарци са 72,7, а изнад, као и другде, жене са 78 година.

У целом свету, просек је 66,2 године: 64,3 за мушкарце и 68,3 за жене. Хвала богу, у овоме смо ипак у бољој половини човечанства.

Милан Бекин

Купују нову ДОВОИНУ

Житељи Малдива, чувеног острвља у Индијском океану, уложиће део од милијарду долара прихода од туризма за куповину нове домовине, као полису осигурања против климатских промена које прете да 300.000 острвљана претворе у избеглице – и то од природних непогода.

Мухамед Нашид, недавно изабрани председник Малдива, објаснио је да ће ланац од 1.200 острва и коралних

могући сценарио – рекао је Нашид. Он је своју идеју већ представио већем броју земаља и, каже, већина је „била спремна да прихвати“ овај план.

У избору нове домовине „земље мете“ су Шри Ланка и Индија, због сличности култура, хране и климе, а и Аустралија се узима у обзир због великог ненасељеног дела континента.

спрудова највероватније нестати под таласима уколико ниво мора настави да се подиже. Уједињене нације су, иначе, предвиделе да ће се до 2100. ниво мора, као последица глобалног загревања, подићи за 59 сантиметара. Већи део Малдива налази се на 1,5 метара надморске висине, па би, како је изјавио њихов председник, чак и „незнатан пораст“ нивоа мора могао да потопи знатан део овог архипелага.

– Не можемо ништа да учинимо да бисмо зауставили климатске промене, тако да морамо да купујемо земљу на другим местима. То је полиса осигурања која покрива најгори

Нашид је већ осмислио „самосталну фондацију за прикупљање средстава“ од новца туриста:

– Кувајт (од тог новца) може да инвестира у компаније; ми ћемо инвестирати у тло земље – објаснио је Мухамед Нашид.

AGENCIJA GARDIJAN88

Požeška 41, I sprat. Banovo Brdo
011/3547-003 064/117-80-66

REGISTRACIJA VOZILA - RADNO VREME
PRENOS VLASNIŠTVA - PON - PET 08-20h
KUPOPRODAJNI UGOVORI - SUB 09-14h
DOLAZIMO PO DOKUMENTA -
PLAĆANJE NA VIŠE RATA

ДОБРО „УМЕШЕНА“ И ШЕСТА БАНАТСКА „ШТРУДЛИЈАДА“

Учесници на такмичењу

Најбоља штрудла Милице Мијић

Штрудле свих врста

Сада већ традиционална манифестација Општинске организације савеза инвалида рада Зрењанина – „Штрудлијада“, одржана је средином новембра у зрењанинском хотелу „Војводина“. Ове године посвећена је обележавању Дана толеранције, јер она је прави бренд када је у питању мултиетичност, мултикултуралност и висок ниво сарадње и толеранције људи.

Стеван Радишић, председник СИР Зрењанина и потпредседник СИР Војводине, њен идејни творац и успешан организатор, може бити задовољан: ова манифестација нарасла је као тесто за штрудле које су вредне банатске домаћице, а богами и домаћини донели у град на Бегеју – ради такмичења, а касније и пробе, уз музику, песму, игру и рецитације.

На овогодишњој „Штрудлијади“ учествовало је око 420 инвалида рада из свих банатских општина, Мирослав Васин, покрајински секретар за рад, и други званичници, гости из Минсента – градића у околини Сегедина у Мађарској (деветочлана делегација) и четири пријатеља из Арада у Румунији. Штрудле од мака, јабука, ораха, вишања, какаа, рогача, бруснице и сира („услано“ и „услатко“) умесило је 70 такмичара и понутило на оцењивање жирију који је именovalo руководство хотела. Жири је, богами, био за респект: било је ту дипломираних нутрициониста, шефова кухиње у хотелу, а сам председник Мирко Дуброја, висококвалификовани кувар, радио је 20 година као шеф кухиње у загребачком „Интерконтиненталу“. Ови

Жири оцењује

Мирослав Васин, Сима Жарков и Стеван Радишић

кулинарски стручњаци имали су част и да први окусе и, онако – „службено“, уживају у мајсторству банатских домаћица.

Жири је студиозно оцењивао изглед, мирис, укус, мекоћу и размак фила сваке штрудле појединачно, и, на крају, донели су одлуку: најбољу штрудлу је – и то од

Доајен „Штрудлијаде“ пензионерка Нада Берар из Зрењанина открила нам је свој рецепт за прављење штрудле.

– Потребно је припремити килограм брашна, пола литре млека, 3-4 јајета, квасац, материјал за фил и маст или маргарин. Ми, старије домаћице, штрудле правимо са „машћом“. Прво ставимо жуманце у маст и то добро израдимо, затим правимо, једну на другу, три облоге, и увијамо их. Штрудла мора да буде лепа и мека. Пече се на 200 степени и онда се помало „смањива“ – не сме штрудла да „спадне“, не прави се на брзину, мора да се спрема натенане: за једну добру штрудлу потребно је три сата рада.

сира, умесила и испекла Милица Мијић из Стајићева, Агоштон Јаношно из Мађарске била је за нијансу мањи мајстор, а треће место заузела је штрудла Бранке Романовић из Орловата. Сви остали такмичари освојили су четврто место и диплому. Победнице су награђене са по седам дана боравка у бањи.

Сима Жарков, пензионер и председник Савеза Срба из Арада, најавио је и учешће, наредне године, у такмичарском делу мајстора у прављењу штрудли из суседне Румуније.

Мирослав Мектеровић

Драгица Јоцић

НА ЛИЦУ МЕСТА

У КЊАЖЕВЦУ НАМЕРНИ ДА „ШИПУРИЈАДА“ ПОСТАНЕ ТРАДИЦИОНАЛНА

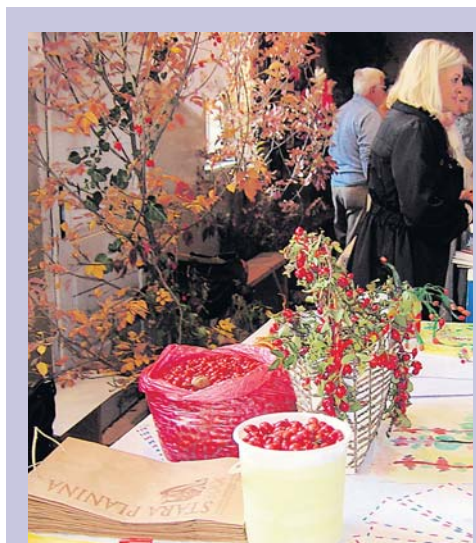
Шипурак будући бренд

Надомак границе са Бугарском, у селу Ново Корито, код Минићева, удаљеном од Књажевца 27 километара, и ове године, други пут заредом, одржана је „Шипуријада“ с циљем популарисања здраве хране из природе. Туристичка организација општине Књажевац организовала је ову манифестацију да би се од шипурка направио бренд, а „Шипуријада“ постала део туристичке понуде општине.

– Мештани су показали прилично интересовање за прераду шипурка у пекмез, вино, ракију, сокове и друго, а број присутних, око 500, из Зајечара, Књажевца, Ниша и других градова указује на то да ће манифестација постати традиционална – рекла је Драгица Јоцић, директор Туристичке организације Књажевац.

У пропагандне сврхе направљени су сувенири и беџеви са логотипом манифестације у облику шипурка, а отворена је и изложба слика најбољих дечјих ликовних радова. У такмичарском делу додељене су награде за: најкуснији пекмез, највећи плод шипурка, најбоље декорисани штанд, најбољи рецепт, најлепши ручни рад, најбољи дечји ликовни рад, најбољи литерарни састав на тему шипурак.

Како шипурка има у изобилју у овој општини – откупна цена овог здравог плода с више витамина Це од појединих агрума била је 40 динара по килограму – то су га пуна два месеца брали млади

Плод без бодљи

Звонимир Динић из Јаковца пре три године засадио је на једном хектару шипак без бодљи и ове сезоне приходао више од 1.000 евра. Он истиче да би задовољавајућа родност требало да буде у петој, шестој години (10 до 13 тона по хектару). Улагања су мала, и то у орање и резидбу, квалитет овог шипка је добар, а у поређењу са дивљим крупнији је и лакше и брже се бере, па десет берача за три до четири дана могу да зараде много више него у берби вишања.

Тако се Звонимир, који је одлучно ризиковао и увео новину у овом крају, нада доброј заради, на шта први род и указује.

са евиденције незапослених и пензионери да би допунили кућни буџет.

Драгић Ђорђевић

У посети Народном дому „Михајло Идворски Пупин“

КИКИНДА

Три сусрета у истом дану

Педесетак пензионера из Кикинде, узвраћајући посету колегама општине Ковачица, имали су прилику да у истом дану упознају знаменитости Идвора, Ковачице и Дебељаче.

У Идвору су разгледали Народни дом „Михајло Идворски Пупин“, посетили музеј Михајла Пупина и његову родну кућу.

У галерији слика у Ковачици

У Ковачици су видели галерију слика овдашњих уметника наиваца и изложбу рукотворина израђених у традицији националне заједнице Словака, док је у Дебељачи уприличено дружење на коме су председници општинских удружења пензионера Слободан Павићевић из Ковачице и Велизар Силвестер из Кикинде разменили поклоне у име својих организација.

С. Завишић

ЋУПРИЈА

Улов и за најстарије

Пету годину заредом ловци из ћупријског Удружења „Морава“ сезону су почели организовањем лова на зечева и фазане у којем су учествовали и њихови најстарији суграђани. Старијима, додуше, није пошло за руком да устреле ниједног зеца нити фазана, па су им млади ловци поклонили нешто од свог улова да се не би вратили кући „празних руку“. Након лова, за све учеснике приређен је бесплатан ручак. Ловци „Мораве“ на овај начин показују да не заборављају најстарије Ћупричане.

С. Димитријевић

ДЕСПОТОВАЦ

Са мало постижу много

На подручју општине Деспотовац има 6.500 пензионера, од којих је 2.300 учлањено у 30 месних организација. Основне активности удружења усмерене су на побољшање стандарда, организовање излета ради дружења, упознавања лепота Србије и других општинских организација, обезбеђење огрева и прехранбених производа под повољним условима.

Удружење се финансира од скромне чланарине, из буџета општине и малим донацијама. Из ових средстава издваја се за породице преминулих чланова.

– Очекујемо доношење закона о удружењима да би Савез пензионера и општинске организације ускладили своје акте са њим и успоставили много чвршће односе, за

Са једног дружења

разлику од досадашњих који су прилично лабави – каже Момчило Вуксановић, председник Удружења.

Р. Станојковић

ВРШАЦ

Певају и у црквама

Хор „Пензионер“, основан 1984. године при Општинском удружењу пензионера, којим од 1985. диригује Антонија Пешић, професорка музике у пензији, у Вршцу следи за један од најактивнијих. Овај мешовити певачки збор наступа, поред пензионерских, и на другим манифестацијама. Сваке суботе пева у вршачкој, а месечно у Римокатоличкој цркви у Гудурици. Стога су на репертоару и песме на латинском, поред оних на српском, мађарском, румунском, руском и другим језицима.

Дружење око 35 чланова је прерасло у пријатељство, а неколико чланова га је учврстило и браком. Хористи не заборављају ни своје болесне колеге и посећују их.

С. З.

АПАТИН

Трајан спомен доброте

Химном поздравили госте

Апатински Дом за старе и пензионере обележио је, у бањи Јунаковић, 120-годишњицу постојања. Домаћини многобројним гостима из установа социјалне заштите Србије били су, уз запослене предвођене директором Драганом Мајсторовићем, и сви покретни корисници Дома који су извели кратак програм.

То што у апатинском Дому живи око 180 старих и из других крајева сведочи о љубави за ближњег, захваљујући којој је и настала ова установа. Истина, у време настанка назив јој је био „Убоги дом“, а у њему су живели сиромашни који нису имали никога да о њима брине под старе дане. Установу је, давне 1888. године, основао локални велепоседник, племић и посланик у парламенту Аустроугарске царевине Антун Фернбах.

У Католичком жупном уреду Апатина сачувано је писмо, први оснивачки акт Дома, од 25. децембра 1887. године којим су Антун и Ана Фернбах, да се не би „од милог завичаја опростили без да у њему оставе један трајан и вечан спомен“, кућу у Великомочварној улици под бројем 190, и башту заједно са газдинском опремом, „за успомену на покојне прародитеље Антуна Фернбаха и супруге, Општине Апатин, као корпорацији, за Убоги дом као поклон предали“.

Дародавци су били у праву: иако ни кућа под бројем 190, ни Великомочварна улица више не постоје, у Апатину је остао „трајан спомен“ и прилика да се људи подсети доброте и сазнања да богатство није само у титулама, посланичким положајима и имовини, већ да је уистину богат човек онај ко уме да подели с другима.

И. М.

БОЉЕВАЦ

Смотра стваралаштва

На Деветој смотри културног стваралаштва у Бољевцу учествовали су пензионери Борског и Зајечарског округа и такмичили се у хорском певању, рецитовању и фолклорним играма.

Чланови Општинске организације мајданпечких пензионера представили су се умећем у рецитовању и фолклору. Секција жена Општинске организације пензионера Мајданпек, с председницом Милом Киселицом, освојила је на Смотри треће место у фолклорним играма. Организација из Мајданпека захвалила је колегама из Бољевца на лепом дочеку и гостопримству.

Општинска организација пензионера Мајданпек

АЛЕКСИНАЦ

Такмичење, па игранка

Поводом Међународног дана старих, Општинска организација инвалида рада Алексинац организовала је отворено првенство у шаху, пикаду и игрању домина на подручју општине Алексинац.

Одзив је био скроман, а прво место у шаху освојио је Тихослав Франета и добио гарнитуру шаха; прво место у доминама освојила је Дана Станковић и награђена је гарнитуром домина, док је најбоља у пикаду била Живица Трајковић и добила је пикадо.

Награде и захвалнице најуспешнијима додељене су на свечаности у Клубу Геронтолошког центра, уз музику и игранку.

Иначе, шаховска екипа инвалида рада остварила је веома добре резултате ове године: победила је Димитровград, Пирот, Белу Паланку, Бабушницу и Звонце, а у плану је да се до краја године одржи још неколико такмичења у Прокупљу и Дољевцу.

**Д. Степановић,
секретар ОО ИР Алексинац**

ШАБАЦ

Слава инвалида рада

Трећу годину заредом, Општинска организација инвалида рада Шабац обележила је Свете враче Козму и Дамјана као своју славу: славило се како православни обичаји и траже

– уз свећу, жито, вино, колач, а на трпези је било посно послужење. Међу гостима били су представници локалне самоуправе, Филијале Фонда за пензијско и инвалидско осигурање, Општинске организације пензионера и, наравно, делегација братске организације инвалида рада из Руме.

Б. Р.

Подношење извештаја на скупштини

КИКИНДА

Недостаје ношња

Око 40 чланова Културно-уметничког друштва пензионера „Сунчана јесен“ у Кикинди могу да буду задовољни постигнутим резултатима у протекле четири године, истакла је председница Друштва Радмила Добријевић на недавној скупштини. Да су финансијски услови били бољи, достигнућа би била и већа. Скроман избор народних ношњи онемогућава обogaћивање репертоара фолклорне секције чији је кореограф

Зоран Попетру. Хор под вођством Зорице Француски показује напредовање са новоприсојним појачањима, није заостајала ни секција соло певача, настоји се да се оснује драмска секција, као и да се више Мађара и Румуна укључи у рад Друштва него досад.

Изабран је нови одбор који сачињавају Радмила Добријевић, Драгица Бартул, Драгољуб Бадрљица, Зорица Француски и Зорица Васиљевић.

Награђени Јован Рајков

Јовану Рајкову – Јоци Крајцару, који игра у фолклору од 1984. године, а извесно време је био и кореограф, на скупштини су уручени поклони у знак захвалности за допринос „Сунчаној јесени“. Иначе, 76-годишњи Рајков заиграо је први пут на сцени давне 1948. године у саставу тадашњег Друштва за неговање музике „Гусле“ где још повремено поцупкује у групи ветерана.

С. З.

ДОЊИ МИЛАНОВАЦ

Село и град заједно

Градска организација пензионера Доњег Милановца, која је у 2007. успела да удружи шест сеоских организација пензионера доњег Пореча, с председником Миткетом Екимовским, већ другу годину обезбеђује огрев и основне намирнице најстаријима из овог краја, и то на неколико месечних рата.

Градска организација је уприличила три излета и, уз финансијску подршку Скупштине општине Мајданпек, одлазак на Видовдански сусрет пензионера општине Мајданпек. Захваљујући председнику општине Мајданпек Драгану Поповићу и председнику Месне заједнице Доњи Милановац Драшку Ђетковићу, обезбеђена је једнократна помоћ од по 600 динара за најпотребније лекове, на чему су им пензионери посебно захвални.

М. Радуловић

ВЕЛИКО ГРАДИШТЕ

Петковић поново председник

На изборној скупштини Основне организације пензионера у Великом Градишту, за председника је поново изабран Војислав Петковић, а потпредседница је Марица Бранковић. Изабран је нови Одбор од десет и Надзорни одбор од три члана. Изборној скупштини је присуствовао и Момир Пејановић, председник Окружног одбора пензионера Браничевског округа. С обзиром на то да је угрожен социјални статус

огромне већине пензионера, програмом је предвиђено прављење социјалне карте за најугроженије и оснивање касе узајамне помоћи. У свим месним организацијама предвиђено је отварање клубова за дневни боравак пензионера.

С. Пупазић

ЗЕМУН

Одушевили домаћине

Клуб „Весели Земунци“ Дома за старе „Бежанијска коса“ гостовао је у Дому културе у Кучеву, а публика је била одушевљена наступом гостију из Земуна.

Д. З.

У ЦРВИЦИ НА КРИВОМ ВИРУ, КОД БАЈИНЕ БАШТЕ Живана – последња жена чамџија на Дрини

Чамца се одрекла након 52 године, али реке неће, а за сва добра риболовци јој за живота подигли споменик са необичним епитафом

Живана Јовановић, из Црвице на Кривом виру код Бајине Баште, одавно „гази“ осму деценију мукотрпног живота, а, на срећу, још је добродошљива. Потиче из сиромашне сеоске породице, четири километра низводно од места у којем сада живи. Као млада девојка „запала је за око“ кршном момку Владимиру Јовановићу Кајму, чамџији у Кривом виру...

– Прве године, мада сам била и остала непливач, муж ме је научио да управљам чамцем: да га заменим када је он, из било ког разлога, одсутан. Те године превозили смо наизменично, више он него ја, а кад сам се ослободила – таксирање Дрином преузела сам ја. Муж се посветио другим пословима којима је остваривао већи приход. Нажалост, Кајмо је преминуо пре двадесетак година. Оставио ме је да „господарим“ приобаљем овог дела Дрине. Син Милан, сада рибочувар, одрастао је уз мене поред Дрине – прича Живана.

Некада је, каже, посла било по цео дан:

– Кад неко дође до обале, било из Петрича, са босанске стране, или овде из Црвице, он повиче: „О, о, о, Живана!“, а ја од куће одговорим: „Ево ме, ево!“. Тако по дану, али и ноћу, без обзира у које време. Народ је са супротне стране долазио у Бајину Башту у куповину, на посао, а ђаци у школу. Највише их је било о славама – Свети Никола, Јован, Ђорђе... Није било лако са таласима Дрине. Вода брза, кад на дође носи грање, стабла, па и све друго. Касније, затегли смо сајлу с једне на другу обалу, па је било лакше, брже, а, што је најважније, и безбедније.

Након 52 године напорног „таксирања“, Живана је чамац оставила и нуди га на продају, али оставља и радно место које ником не гарантује пензију!

У знак захвалности за сва добра која је чинила за мештане и случајне

намернике из сада две државе, риболовци и остали заљубљеници у Дрину Живани су на обали подигли споменик на коме пише: „О, о, о, Живана!“ – „Ето ме, ето!“.

Староседеоци памте да су на Дрини биле још две жене сплавварке – Милка Сретеновић, три километра низводно у Босанској Црвици, и Војка Срећковић, у Бачевцима на путу за Љубовију. Нажалост, њих одавно нема.

Живану смо питали како је превазилазила умор и стрес.

– Мали предах налазила сам у припремању хране, прању и пеглању, плетењу џемпера или чарапа... све док не чујем оно: „О, о, о, Живана!“, а онда све заборавим хитајући Дрини да муштерија не чека.

Ђоко Миловановић

НАШИ СУГРАЂАНИ: БОРА РАНЂЕЛОВИЋ, ПРОКУПАЧКИ БЛАГАЈНИК

Све лакше уз шољицу шале

У канцеларији прокупачких пензионера увек је живо. Најпредусретљивији и увек спреман на шалу је – благајник Бора Ранђеловић (73), неуморни бата Бора како га зову. Недавно се једна млађа пензионерка распитивала о одласку у бању. Бата Бора је као из рукава пружио потребно објашњење, а задовољна госпођа је добачила: „Ти си, Боро, моја бања“.

Уследио је и пољубац.

Бора, који је после 41 године стажа на железници и у прокупачким предузећима КОМ и ФОМ на административним пословима отишао 2003. године у заслужену пензију, прича:

– Ма, ништа ми није тешко да урадим за наше чланове иако, нарочито у другој половини године, има баш доста

посла. Треба обезбедити по нижим ценама огрев, намирнице и друго. Али, када дођу исписници, посао крене као вода. Уз шољицу шале све је лакше. Сви задовољни. То ме радује, па, иако сам овде по осам и више часова, умора нема.

Има бата Бора сина, снају и два унука који му много значе и који му улепшавају пензионерске дане, а он увесељава своје исписнике.

– Ради као младић, увек је весело, постао је наш заштитни знак на послу, игранкама, скуповима, излетима... – хвали га председник Мирољуб Коцић.

Ж. Димкић

Потковице на јајима

Некадашњи радник ХК „Гоша“, сада пензионер, Драгомир – Бели Радивојевић из Смедеревске Паланке има веома интересантан хоби: овај шездесетдвогодишњак, машинбравар, пуне четрдесет две године поткива јаја.

– Овим хобијем почео сам да се бавим још 1966. године у Ријеци, где сам служио војску. Један десетар ми је поклатио пот-

ковано јаје које сам понео кући. Чувао сам га две године, а онда су га деца поломиле. Нисам губио наду, већ сам једне зиме, када сам дошао с посла, покушао сам да поткујем јаје. Успео сам и – тако је све почело. Службено сам радио у Русији и Немачкој и тамо су се одушевљавали мојим поткованим јајима па сам Русима и Немцима продао од 500 до 1.000 ко-

мада и од тог новца купио први аутомобил – фићу – прича Драгомир.

– Иначе, јаје поткивам на следећи начин: прво га испразним да остане само љуска, за шта постоји алат, али је то моја тајна; онда га закуцавам ексерима које сам правим; стављам га на потковицу коју, такође, правим сам, а када буде завршено, може да траје годинама. Поткивање јаја

није нимало лако, користим чекић, бушилице, наковањ и секач, потковице су од олова. Прво јаје које сам потковао било је кокошије. Ковао сам на шотку и положено, друго је било врапчије јаје, и тако до ноја, потковао сам близу 2.000 комада – појашњава Драгомир.

Иначе, Радивојевић је досад поткивао и гушчија, голубија, сврачија јаја... Вели да је за кокошије јаје потребна потковица са шест ексера, за врапчије са четири, гушчије са 10, а за нојево са 20 ексера. Најтеже му је, каже, да поткива нојева јаја која имају дебелу кору па их је тешко испразнити: када је са једне фарме добио два нојева јајета, једно је разбио, али зато друго, потковано, чува као трофеј.

Овај леп и необичан хоби пензионер Драгомир – Бели Радивојевић пренеће унуку Стефану који је, иако још мали, заинтересован да настави декино умеће поткивања јаја.

**Славољуб
Костантиновић**

Драгомир (лево) показује рукотворине нашем сараднику

СКУПШТИНА РУМСКИХ ПЛАНИНАРА

Најстарији највеселији

На скупштини Планинарског друштва „Борковац“ окупило се око 150 планинара, међу којима и велики број пензионера веома активних у овом друштву. На

скупу су сумирани овогодишњи резултати и изабрано ново руководство за наредне четири године: председник је Неда Милошевић, потпредседник Биљана Пивалица, секретар ће и у наредном периоду бити Милан Јаковљевић, а неколико пензионера изабрано је у органе Друштва. Тиме је означен крај још једне успешне године, која ће се памтити по многобројним акцијама планинара и по одласку Румљанке Неде Милошевић на Аконкагву.

ПД „Борковац“ окупља и чланове из иришке и сремскомитровачке општине, са којима су ове године Румљани били на Јухору, Бељаници, на Венчацу, Букуљи и Рајцу, пешачили по Златибору и неколико других планина у Србији, а

Успешно и са тамбурашима

веома запажено је било и учешће на Фрушкогорском маратону.

Планинари и њихови гости уживали су потом у песми и игри уз музику тамбураша, где су се нарочито истицали најстарији. У Руми је међу гостима био и вођа експедиције на Аконкагву Слободан Гочманац, председник ПСД „Авала“ из Београда.

Д. Р.

Биљана Пивалица, Милан Јаковљевић и Неда Милошевић

ПОДУХВАТ УПОРНОГ ШАПЧАНИНА

Запис једног церебралца

је потребна већа брига средине у којој живе. Писао је захваљујући једном прсту и компјутеру.

– Иако нисам могао да наставим школовање на Вишој економској школи у Београду, образовао сам се сам и, без лажне скромности, мислим да сам успео – прича Зоран Илић, додајући: – Књигу сам писао скоро годину дана, једним прстом, слово по слово, и, ево, угледала је светлост дана. А да буде одштампана помогли су ми Концерн „Фармаком МБ“, „Инсталатер ГРГ“, Пекарско-млинска индустрија „Винчић“, Јавно предузеће за управљање грађевинским земљиштем, Дирекција за путеве, сви из Шапца, и, наравно, локална самоуправа града Шапца, али и Савез за дечју и церебралну парализу Србије.

Како нам рече Зоран, наш парализовани суграђанин, али велики борац који жели да покаже да и хендикепирани, у оквиру својих могућности, могу да буду корисни чланови друштва, књигу је посветио оцу и мајци, која је непосредно пре изласка књиге умрла, а највише га је подржавала у писању.

Балша Радовановић

Зоран Илић

Ових дана из штампе је изашла књига „Запис једног церебралца“ чији је аутор Зоран Илић, председник Друштва за дечју и церебралну парализу у Шапцу. Сам аутор је од треће године, када је примио вакцину против богиња, оболео од дечје парализе. Више од 30 година ишао је од лекара до лекара, потражио помоћ и од алтернативне медицине, али ништа није вредело.

Међутим, Зоран није клонуо духом, трудио се да буде користан члан средине у којој живи, а пре три године постао је и председник Друштва за дечју и церебралну парализу у Шапцу. Тада се и јавила идеја да напише неку врсту исповести човека који је парализован, али и да скрене пажњу јавности на све оне који су на неки начин хендикепирани и којима

РАЧАНСКИ ПРОФЕСОР У ПЕНЗИЈИ ОДРЖАО РЕЧ

Вожду пољубио опанак

Александар Поповић, професор у пензији из Раче Крагујевачке, одржао је реч – равно сто дана провео је на изградњи споменичког комплекса у Вишевцу. Сам је прецизно прорачунао да је толико времена потребно да се обаве сви послови на простору где је крајем 2004. године откривен монументални споменик вођи Првог српског устанка.

– Живео сам за тренутак кад ћу моћи бронзаном вожду да пољубим опанак – истиче Александар Поповић. – Све време док сам обављао физичке послове само сам о томе размишљао. Срећан сам што је два века после Првог српског устанка дошао час да се Карађорђе врати у свој родни крај, овога пута изливен у вечној бронзи.

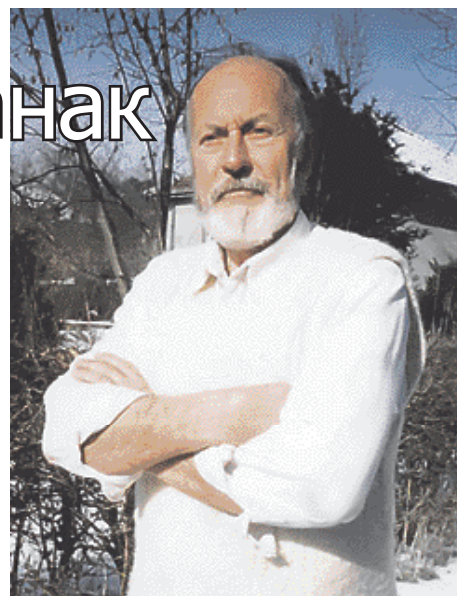
И сада кад је велики подухват окончан и кад намерници, међу њима и странци, стижу у Вишевац да се поклонне српском вожду, Александар Поповић је ту, пред спомеником на који су генерације чекале.

– Живећу уз легендарног војду и са задовољством говорити о њему – каже

Поповић. – Моји преци су се давно доселили у овај део Шумадије, један од њих чак је и написао прву књигу о Вишевцу. И сам ћу настојати да наставим ту историју Карађорђевог родног села.

Споменички комплекс у Вишевцу, у чијем средишту се издиже Карађорђева бронзана фигура, урађен је тако да одражава дух једног давно прохујалог времена: на тај простор пренето је неколико старих објеката који представљају ретке и лепе примерке народног градитељства, урађен је и амфитеатар за културне манифестације и све то, сараније подигнутом чесмом, чини складну целину.

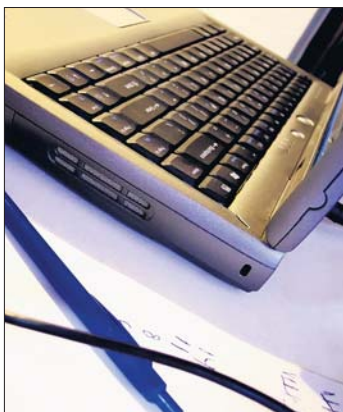
– Споменички комплекс чини и вајат који је моја рођака последњом вољом поклонила Цркви светог Георгија која би требало да прерасте у манастир. Тај вајат је, приликом илегалног доласка у земљу, неко време послужио као скровиште краљу Петру Карађорђевићу – износи Поповић.

Александар Поповић

Александар Поповић намеран је да при будућем манастиру формира пчелињак, којим се и вожд бавио, чиме би повезао прошлост и садашњост, али и да створи огледну школу пчеларства, да млади људи долазе у Карађорђевић Вишевац, на само извориште српске историје.

Драгољуб Јанојлић

Политичари према држави

Није ми први пут да пишем за ову рубрику, али сада заиста морам да кажем да сам био веома пријатно изненађен када сам видео омиљени „Глас осигураника“ у новом и лепшем издању. Још важније ми је што има више страница, значи више места за теме које су врло практичне за садашње и будуће пензионере. Волим да читам овај лист и зато што се не бави политиком.

Ипак, морам да предложим нешто после целе ове расправе о пензијама. Да бисмо и даље могли да их примамо, предлажем да се за следеће изборе смањи број посланика, министара, кабинета, секретара, саветника, од државног нивоа до локалне самоуправе. Заиста ме чуди да поред толико академика, врхунских економиста и других стручњака, нико не каже да оволикој државици заиста није потребан толики број плаћених политичара.

С поштовањем,
**Велизар Брајовић,
Дољевац**

ПИШИТЕ НАМ

Драги читаоци,
Ово је простор намењен Вашим писмима. Пишите нам шта Вам се у нашем и Вашем листу допада, а шта би могло да буде боље, шта бисте волели да прочитате или да саопштите другим читаоцима.

Адреса је Булевар уметности број 10, 11070 Београд, или електронском поштом, на proffice@pio.rs

ПИСМА

Млади запослени, стари збринути

Срдечно вас поздрављамо из Драгачева, са искреним похвалама за концепцију листа и актуелности корисне за информисање осигураника.

Општина Лучани дели демографску судбину Србије тако да је велики број становника старије животне доби. Старост не бира и доноси различите судбине људима који живе и на селу и у малим варошима, Гучи и Лучанима. Поштујући уочену проблематику, Центар за социјални рад у Гучи је од првог марта до првог септембра 2008. године реализовао пројекат „Помоћ у кући старим и болесним лицима“, који је финансирало Министарство за економију и регионални развој, а преко Националне службе за запошљавање.

Пројектом је било обухваћено 180 лица која су добијала разноврсне услуге, од набавке и припреме хране, лекова, до сређивања администрације, психо-социјалне подршке и слично. У раду је учествовало 25 лица са евиденције незапослених који су у овом периоду и засновали радни однос на одређено време. Ефекти оваквог начина рада су изузетни. Пружена је неопходна пажња, подршка, неретко и спасен живот, враћена делимично вера да старење не значи нужно и заборавање.

Весели Драгачевци

У оквиру октобарских свечаности за старије по десети пут је одржана забава за припаднике старије животне доби, на којој су представљене рукотворине, умотворине, фото-материјали, а све кроз игру, музику и вредне награде које су обезбеђене за сваког учесника. Порука оваквог дружења је да огромно искуство још може да инспирише нечију младост.

С поштовањем,

Наталија Дарковић, Драгачево

Језик наш насушни

Купила сам фен за косу, а после неколико дана мултипрактик у Техноманији и ни у једном упутство за употребу није било преведено на наш језик.

Не могу да схватим зашто увозници не стављају упутство на српском, да се не мучимо тумачећи како апарат ради. И због евентуалног квара, када нам гаранцију не признају ако је погрешно употребљаван. А како да будемо сигурни да смо исправно поступили, кад не можемо да прочитамо упутство?

М. Илић, Раковица

-П-

Право на новчану накнаду за туђу помоћ и негу

могу да остваре корисници пензија и осигураници који нису у стању да брину о себи, што мора да потврди, тј. оцени, надлежни орган вештачења. Према прописима, ово право могу да остваре особе које су непокретне, следе, које без туђе помоћи нису у стању да се хране, облаче и крећу по кући, или су на дијализи најмање три пута недељно.

Право на породичну пензију

могу да остваре чланови породице умрлог осигураника који је навршио најмање пет година стажа осигурања или је испунио услове за инвалидску пензију.

Право на старосну пензију

јесте једно од основних права по основу обавезног пензијско-инвалидског осигурања. Ово право осигураник стиче испуњавањем услова у погледу навршених година живота и дужине пензијског стажа.

Приватни пензијски фондови

послују по принципу капитализације и могу да буду самостални или организовани у оквиру предузећа, синдиката, итд. Учесници приватних пензијских фондова имају своје рачуне на којима се налазе акумулирана средства по основу њихових уплата и по основу приноса од инвестирања тих средстава. Приватни пензијски фондови представљају значајне инвеститоре на финансијском тржишту.

Принцип еквиваленције

представља основу за актуарске обрачуне у пензијском осигурању (и генерално у осигурању). Према овом принципу, збир дисконтованих уплата у фонд пензијског осигурања мора бити једнак збиру дисконтованих исплата из фонда пензијског осигурања.

(Извор: „Речник појмова из пензијског осигурања“, аутора др Јелене Кочовић и др Татјане Ракоњац-Антић)

ПОЗНАЈЕТЕ ЛИ СВОЈА ПРАВА

Обавештење о променама

Пензионери имају обавезу да пријаве Фонду пензијског и инвалидског осигурања сваку промену која има утицаја на коришћење пензије. Ово је важно због тога да, по каснијем сазнању непријављених података, Фонд не би обустављао исплату пензије са наплатом камате.

Које су најчешће промене које непосредно утичу на коришћење пензије зависи најпре од права које је неко остварио. Тако, на пример, корисник старосне пензије који се запосли (или ступи у осигурање) у иностранству, што подразумева и бивше републике СФРЈ, за то време нема право на исплату пензије (за разлику од поновног осигурања у Србији, уз које наставља да прима пензију, а може да тражи и поновно обрачунавање принадежности ако је такво осигурање трајало годину дана и дуже).

Корисници породичне пензије би свакако морали да пријаве приступање било ком виду осигурања јер то аутоматски повлачи престанак исплате породичне пензије.

Лица која примају накнаду за негу и помоћ другог лица свакако би морала да пријаве смештај у установу социјалне заштите јер им за то време не припада исплата накнаде.

Корисници накнаде за телесно оштећење треба да пријаве остваривање права по том истом телесном оштећењу код другог органа, јер по истом основу не могу да се остваре различита права код различитих органа.

Треба свакако напоменути да су корисници права обавезни да пријаве и промену општих података, као што је промена адресе, презимена или јединственог матичног броја грађана. У супротном, непријављивање ових промена може да компликује коришћење различитих права. То се десило, на пример, када је пензионерима са најнижим пензијама град Београд одлучио да исплати помоћ на основу података које је доставио Фонд ПИО.

Они који примају пензију преко текућег рачуна а нису пријавили промену адресе, остали су без помоћи која се исплаћивала на кућну адресу, па је она враћена исплатиоцу.

Увећање за борачки стаж

Милован Петровић – Рожаство: Моја пензија је доскора била 9.700 динара. Признат ми је борачки стаж од 1944. године, али ми није признато увећање од 30 одсто. Због чега?

Одговор: То што примате најнижи износ пензије није доказ да Вам приликом пензионисања није обрачунато 30 одсто увећања на име учешћа у рату од 1944. године. Како за ове учеснике није предвиђен гарантовани борачки основ као за учеснике НОР-а пре 9. 9. 1943. го-

дине, пензија је одређена са процентом према пензијском стажу, па ако је тај проценат био мањи од 85 одсто, пензија се увећава за 30 одсто, али не преко 85 одсто.

Овако одређена пензија није морала да буде виша од најнижег износа пензије, ако су зарада, па самим тим и пензијски основ били мали. Али, за сваки случај, ако нисте сигурни да је све урађено на овај начин, нема сметње да поднесете захтев да Вам се пензија увећа по основу учешћа у рату од 1944. године.

ВИ ПИТАТЕ „ГЛАС ОСИГУРАНИКА“ ОДГОВАРА

Весна Вићентијевић,
Сектор за односе с јавношћу

Самостална делатност пензионера

Љиљана Јанковић – Шабац: Пре годину дана остварила сам право на старосну пензију са 35 година стажа осигурања код Фонда ПИО самосталних делатности. Наставила сам да радим и да плаћам допринос за ПИО. Кад имам право да тражим поновно одређивање пензије?

Одговор: Тачно је да старосни пензионер може несметано да прима пензију ако се као пензионер поново запосли или обавља самосталну делатност.

Ако Ваше обављање самосталне делатности потраје

годину и више дана, после престанка овог осигурања можете да затражите да Вам се прерачуна старосна пензија са новонавршеним стажом и основицама на које је плаћен допринос за ПИО и одреди нов износ пензије. Све ово под условом да је овако прерачуната пензија повољнија за Вас. У супротном, остаје Вам стечена пензија. Дакле, није довољно да само прође годину дана рада после пензионисања, ово осигурање мора и да престане да бисте затражили поновно одређивање пензије.

Без накнада у иностранству

Томислав Дуловић – Котор: Остварио сам право на пензију у Србији. Сада живим у Црној Гори. У Србији сам остварио право и на накнаду за телесно оштећење, али ми је то од 1. 1. 2008. године укинута.

У Фонду ПИО Србије добио сам објашњење да је то учињено на основу међудржавног споразума. Молим вас да ми одговорите да ли је то могуће а да ме нико није обавестио.

По ком је то члану закона, односно Устава? У Фонду ПИО Црне Горе ми је речено да они својим грађанима који живе у Србији то право нису укинули.

Одговор: Информација коју сте добили у Фонду ПИО Србије је тачна. Тачније, чланом 5 Споразума о социјалном осигурању између Србије и Црне Горе предвиђено је да пензионер који живи у једној држави уговорници, а прима пензију из друге државе уговорнице, нема право на давање којим свака држава уговорница штити своје држављане, под условом да они права остварују у држави у којој су остварили право на пензију. У ову групу новчаних давања спадају најнижи износ пензије, заштитни додатак, накнада за телесно оштећење, накнада за туђу негу и помоћ, као и друга давања која се остварују зависно од имовинског стања.

Европски пут

Полтрон искривио кичму. Лекар му све узео да је исправи.

Плесом до снова. Плешу инфлација и светска криза.

Нико не мора са нама. Ни ми не знамо шта ћемо сами са собом.

И на европском путу ми ћемо да ухватимо кривину.

Радомир Станојковић

Брана Николић

Лековите мисли

Вид ми се поправио. Одлично видим слабо-сти – других!

Мрзим неправду, али ми се чини да се од правде слабо живи.

Неко прави каријеру корак по корак, а неко само – искорачи.

Оптимиста сам. Чекам да ме прође песимизам.

Савест им је мирна. Уопште је нису користили.

Кад дува више ветрова и лимени петао на крову је у дилеми!

Душан Старчевић

Народ све бајке зна

Ако полиција опет похвата коловође, можете слободно да затворите плесну школу.

На помолу је још један брак из тајних рачуна.

Наш народ није глуп. Наш народ није наиван. Наш народ све бајке зна напамет.

Није власт тако црна, него су стакла много затамњена.

Горан Докна

Гашење пожара

Народ послушкује договарања, а слуша оговарања.

Кад се непомирљиви помире, помирљиви се узнемире.

Лакше је гасити пожаре него хладити усијане главе.

Гојко Јанковић

Доскоци

Преговараћемо за округлим столом, само под условом да буде – шведски.

Не тоне брод. То само долази плима.

Поштени су у мањини. Они кваре слику о нама.

Раде Ђерговић

(Х)уморне мисли

Пошто су нам путеви у рупама, градићемо заобилазнице.

Има правде. Ко живи у страћари чешће сања виле и палате.

Откад сам пензионер, за рођаке и познанике сам појам поштења. Нико ми се не обраћа за протекцију.

Витомир Теофиловић

Миленко Косановић

РЕКЛИ СУ ... НАРОДНЕ ИЗРЕКЕ

Ако кантар не ваља, ти буди исправан.

Ако чиниш добро, не ударај у велико звоно.

Учини добро – не кај се; учини зло – надај се.

Баци добро низ воду, вода ће опет теби да донесе.

Бој се бога, али и онога који се бога не боји.

Боље је поклизнути ногом него језиком.

Језик је више глава посекао него сабља.

Боље је имати паметно непријатеља него лудог пријатеља.

Боље је бити мало луд него мало паметан.

Да се речи купују, мање би се говориле.

Док не ископаш нов бунар, не пљуј у стари.

Држи се новог пута и старог пријатеља.

Болест и планину обори, а камоли човека.

Лако је љубав стећи, али је тешко задржати.

Не кажи све што знаш, не чини све што можеш, не веруј све што чујеш.

Није срамота пасти, срамота је не дићи се.

Злато се у ватри пробира, човек у невољи.

ФИЛОЗОФИ ОПШТЕ ПРАКСЕ

Стезање каиша

Састали се светски лидери, министри и експерти да се договоре како да се реши најновија светска економска криза. Састанак је одржан у скромном хотелу са 19 звездица једне двеста година чувене бање. Пуна два сата су реферисали, дискутовали, предлагали, мудровали и час се слагали, а час били против. На крају су, уз опште задовољство, донели једину и најмудрију одлуку – да целом свету у следећих две, пет или 10 година предстоји свеопште стезање каиша.

Задовољни што су тако стручно, теоретски и практично решили светску кризу кренуше на ручак у ексклузивни ресторан где се најчешће служе шницле од свеже одстреленог слона и мозак живог мајмуна, а од пића само чувени шампањац „Дон Перињон“. Кад су се добро најели и још боље напили, кренуше ка излазу и при том готово сви почеше да растежу каиш на панталонама.

– Шта је то, господо?! – викаше новинари. – Тема је била стезање, а не растезање каиша!

– Тако ће и бити – одговори најстарији лидер. – Народ ће да стеже, а ми ћемо да растежемо каишеве.

Сви се гласно насмејаше и пођоше у своје авионе и вилајете широм света.

Борос

Молим за реч

И највиши руководиоци су схватили неминовност замрзавања. Пију само виски с ледом.

Откако је гувернер најавио стабилизацију динара, евро скаче од среће.

Уместо дизања тегова, у домаћим теретанама форсирају много тежу дисциплину – дизање кредита.

Поносим се пензијом. Чак ћу своје чекове представити на изложби минијатура.

Пензионерима више није потребна потрошачка корпа. Довољна им је само најлон кеса.

Дејан Патаковић

СКАНДИНАВКА

АУТОР: ЛОВИЧИЋ	НАГЛИ ОБРТ	ДЕМАСКИ- РАТИ	ГРАД У ЧЕШКОЈ	ОПРЕМА	ВУЧЕНА МЕНИЦА	ОРГАНИЗ. АМЕРИЧ. ДРЖАВА (СКР.)	ОЗНАКА РЕОМИРА
ПРОСТ- РАНСТВО							
СВАЂА, ПРЕ- ПИРКА							ПТИЦА (ЛАТ.)
УЗВИШЕНИ ПОДИЈУМ							
ОСВРТ УНАЗАД						ОЗНАКА ЗА ВОЛТ ОТКОВА- ТИ СЕ	
СИТНИ ТРГОВЦИ (НЕМ.)							
КРАЈ УЗ МОРЕ, ОБАЛА					СИМБОЛ АРСЕНА ТУЂИ БАТИНОМ		
ИМЕ ПЕ- ВАЧИЦЕ ПОПОВ				БОКСЕР. САВЕЗ ИМЕ ГЛУМИЦЕ ЖУТИЋ			ЈЕДНОГОД. МУШКО ЖДРЕБЕ (МН.)
ТЕНИСКИ КЛУБ (СКР.)			НА КОЈИ НАЧИН НАПРАВИ- ТИ БОРЕ				
ГЛАС ОСИГУ- РАНИКА	ВРСТА ЛЕКАРА СЛАВ- ЉЕНИК						
ДЕО ФУД- БАЛСКОГ ГОЛА							
СТАНОВ- НИК АРАПСКЕ ДРЖАВЕ							
ОЗНАКА ЗА АМПЕР		РАДИТИ СА ПЛУГОМ ВРСТА ПАПАГАЈА					
КУВАТИ МЛЕКО							ГРАД У ИТАЛИЈИ
ПРОУЧА- ВАЛАЦ ИРАНСКЕ КУЛТУРЕ							
ОТАЦ ОДМИЛА					СИМБОЛ ЕРБИЈУМА ПОТВРД- НА РЕЧ		
БРИТАН- СКИ АСТ- РОНОМ, ЏОРџ				ОЗНАКА ЗА ДИНАР ОЗНАКА ЗА МЕГА		СИМБОЛ СУМПОРА ОЗНАКА ЗА РУБЉУ	
14. И 1. СЛОВО ЂИРИ- ЛИЦЕ			МЕСЕЦ У ГОДИНИ				

Решење из прошлог броја: поздрав, одбрана, Снежник, рогач, у, Ес, Чево, Дин, рил, став, На, Тигрис, в, листа, отоскоп, есконт, нотар, а, ид, тан, логичар, Ла, иле, линотип, стativa.